

**AZERBAYCAN'DA SİVİL TOPLUM
KURULUŞLARI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Javad İSLAMOV

Kütahya - 2022

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

AZERBAYCAN'DA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Danışman:
Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ

Hazırlayan:
Javad İSLAMOV

Kütahya-2022

Kabul ve Onay

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS
TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Red
Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ (Danışman)		
Doç.Dr. Cantürk CANER		
Dr. Öğr. Üyesi Volkan TURAN		

Onay

Doç. Dr. Arif KOLAY
Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Azerbaycan’da Sivil Toplum Kuruluşları” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

26/08/2022

Javad İSLAMOV

Özgeçmiş

Javad İSLAMOV 2015 yılında Türkiye Cumhuriyeti Osmaniye Korkut Ata Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi Kamu Yönetimi bölümünü kazandı. 2015 yılı Eylül ayında Lisans eğitimine başladı ve 2020 yılında bu bölümde lisans eğitimini tamamlayarak mezun oldu. Aynı yıl Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsünde Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalında Yüksek Lisans Eğitimine başladı.

ÖZET

AZERBAJCAN'DA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

İSLAMOV, Javad

Yüksek Lisans Tezi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Hüsamettin İNAÇ

Ağustos, 2022, 68 sayfa

Birinci bölümde Uluslararası yasal belgelerde “uluslararası sivil toplum kuruluşları” kavramı, türleri, uluslararası sivil kuruluşların modern dünyada rolü araştırılması hakkında bilgiler verilmiştir.

İkinci bölümde Sivil Toplum Kuruluşlarının mevcut durumu, ikinci dünya savaşı'ndan sonra sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, sivil toplum kuruluşlarının uluslararası ilişkiler sistemi üzerindeki etkisi, devletlerarası ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişki, uluslararası sivil toplum kuruluşları ve ağlarla işbirliği araştırılmıştır.

Sonuncü üçüncü bölümde ise esasen Azerbaycanda olan Sivil toplum kuruluşları, onların oluşumu, gelişimi, özellikleri, devlet politikasının oluşumunda sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri geniş bir şekilde verilmiştir.

Bu çalışmanın temel amacı, STK'ların özellikleri, Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları (INGO'lar), siyasi, ekonomik, kültürel, bilimsel, teknik ve diğer insan faaliyeti alanlarında uluslararası işbirliğini teşvik etmek için oluşturulmuş, çeşitli devletlerden ulusal kamu kuruluşları, birlikler, gruplar ve bireylerin dernekleridir; bu kuruluşlar hükümetler arası bir anlaşma temelinde kurulmamaktadır ve ticari kar elde etmeyi amaçlamamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Küresel Yönetim, Sivil Toplum, Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları

ABSTRACT**NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS IN AZERBAIJAN****İSLAMOV, Javad****Master's Thesis, Department of Political Science and International Relations****Supervisor: Prof. Dr. Hüsametdin İNAÇ****August, 2022, 68 pages**

In the first part, information is given about the concept of “international non-governmental organizations” in international legal documents, its types, researching the role of international non-governmental organizations in the modern world.

In the second part, the current situation of Non-Governmental Organizations, the activities of non-governmental organizations after the second world war, the effect of non-governmental organizations on the international relations system, the relationship between interstate and non-governmental organizations, cooperation with international non-governmental organizations and networks were investigated.

In the last and third chapter, non-governmental organizations mainly in Azerbaijan, their formation, development, characteristics, activities of non-governmental organizations in the formation of state policy are given in detail.

The main purpose of this study is the characteristics of NGOs, International Non-Governmental Organizations (INGOs), national public organizations, associations, groups from various states, formed to promote international cooperation in the political, economic, cultural, scientific, technical and other fields of human activity. and associations of individuals; these organizations are not established on the basis of an intergovernmental agreement and are not intended to generate commercial profits.

Keywords: Civil Society, Global Management, International Non-Governmental Organizations

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans Tez Çalışma sürecinde bana yakın ilgisi ve desteği ile yol gösteren, tez araştırmamın her aşamasında beni yalnız bırakmayan, yapıcı ve teşvik edici eleştirileriyle katkıda bulunan Tez danışmanım Prof. Dr. Sayın Hüsamettin İNAÇ, Tez savunmamda jüri üyesi olarak değerli zamanlarını bana ayırarak yardımcı olan Sayın Doç. Cantürk CANER ve Dr. Öğr. Üyesi Volkan TURAN hocalarıma,

Bu eğitimim ve Tez yazım sürecinde benden desteklerini hiç eksik etmeyen çok kıymetli Aileme, ayrıca eğitim hayatım boyunca yardımlarını esirgemeyen Sosyoloji Bölümü ile Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümündeki tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI SİVİL KURULUŞLAR: KAVRAM, TÜRLERİ VE DÜNYADA ROLÜ

1.1. ULUSLARARASI SİVİL KURULUŞ KAVRAMI	5
1.2. ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ.....	11
1.3. ULUSLARARASI KURULUŞ TÜRLERİ.....	12
1.4. ULUSLARARASI SİVİL KURULUŞLARIN MODERN DÜNYADA ROLÜ	16

İKİNCİ BÖLÜM

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI: MEVCUT DURUMU

2.1. BAĞIMSIZLIKTAN SONRA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ FAALİYETLERİ	23
2.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ULUSLARARASI İLİŞKİLER SİSTEMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ.....	26
2.3. BM VE AZERBAYCAN'DA MEVCUT OLAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER.....	35
2.4. DEVLETLERDE MEVCUT OLAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE ÖZELLİKLERİ	37
2.5. ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE AĞLARLA İŞBİRLİĞİ	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AZERBAYCAN'DA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ÖNEMİ

3.1. AZERBAYCAN'DA SİVİL KURULUŞLARIN OLUŞUMU VE GELİŞİMİ	45
---	----

3.2. AZERBAJCAN'DAKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ.....	49
3.3. AZERBAJCAN CUMHURİYETİ DEVLET POLİTİKASININ OLUŞUMUNDA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ FAALİYETLERİ	56
SONUÇ.....	62
KAYNAKÇA	64
DİZİN	68

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
ECOSOC	Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi
GONGO	Hükümet Odaklı Sivil Toplum Kuruluşu
ICRC	Uluslararası Kıvılhaç Komitesi
INGO	Uluslararası Sivil Toplum Örgütü
KEP	Klasik Ekonomi Politikçiler
STK	Sivil Toplum Örgütü Uluslararası Kapsama
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü
YSÖP	Yetiştirici Sınıf Öğretim Programı

TEZ METNİ

GİRİŞ

Devlet dışı aktörler, küresel yönetim süreçlerinde giderek daha önemli bir rol oynamaya başlıyor. Aralarında özel bir yer uluslararası sivil toplum kuruluşları (INGO'lar) tarafından işgal edilmektedir. Son on yılda, niceliksel büyümeleri özellikle dikkat çekicidir. Bu bağlamda, uluslararası sivil toplum kuruluşlarının küresel yönetim süreçlerindeki rolü ve öneminin araştırılması, modern bilim için acil bir ihtiyaç gibi görünmektedir. “Uluslararası sivil toplum kuruluşu” kavramının tanımını geliştirme girişimleri bir kereden fazla yapıldı, ancak geliştirilen tüm kavramların belirli eksiklikleri var (INGO'ların yasal niteliğini, üyeliğini, faaliyet hedeflerini vb. yansıtmamaktadır). Sivil toplum kuruluşlarının çoğu, belirli sorunları çözmek veya belirli bir sorun çerçevesinde faaliyet göstermek için oluşturulur. Günümüzde bu kuruluşlar, insani yardım sağlanması, insan haklarının korunması ve çevrenin korunması, barış ve güvenlik ile ilgili konularda aktif olarak yer almakta, eğitim programlarına, spor projelerine katılmaktadır. Analiz sağlarlar ve küresel sorunlar da dahil olmak üzere çeşitli uzman değerlendirmesi, bir mekanizma olarak hareket eder. Ancak, INGO'ların faaliyetlerindeki oldukça olumlu rolüne rağmen, bazı sorunlar var. INGO'lar genellikle ele alınır. Devletin iç işlerine müdahale suçlamaları nedeniyle, faaliyetlerinin çoğu zaman siyasi bir yönü vardır.

Azerbaycanda Bağımsızlığımızın ilk yıllarında ülkede zor bir durum hüküm sürdü. İktidardaki deneyimsiz ve beceriksiz güçler, yeni aşamada Azerbaycan'ın karşı karşıya olduğu sorunlarla baş edemedi. Bunun sonucunda ekonomik gerileme süreci derinleşmiş, halkın yaşam standardı kötüleşmiş, hukuk devleti ve hukuk kurallarının sağlanmasında ciddi zorluklar ortaya çıkmıştır. Bu koşullarda, elbette, cumhuriyette STK hareketinin ve sivil toplumun inşa süreci söz konusu değildi. O dönemde ülkede 4 STK'nın faaliyet gösterdiği ve yaptıkları mantıksız denetimler ve baskılar nedeniyle çalışmalarının fark edilmediği doğrudur. Ülke parlamentosunda, bu alanın canlanmasını etkileyecek yasal düzenlemelerin hazırlanması ve kabul edilmesiyle ilgilenilmemiştir. “Hayırseverlik ve Hayır Faaliyetleri Hakkında Kanun Tasarısı” tartışmaya açılmış olmasına rağmen, ilk okumadan geçmesine izin verilmedi. Daha sonra söz konusu proje üzerinde uzun bir süre çalışıldıktan sonra BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Avrupa Konseyi'nin ilgili kurumlarının desteğiyle STK Yasası adı altında kabul edilmiştir.

Halkın ısrarıyla yeniden iktidara gelen Ulu Önderimiz, siyasi ve sosyo-ekonomik reformların paralel olarak uygulanmasına büyük önem verdi. Bu nedenle, bu dönemde ekonomik reformlar, özelleştirme programlarının uygulanmasını, ekonominin serbestleştirilmesini, uygun bir yatırım ortamının oluşturulmasını, girişimciler sınıfını vb. dahil edilirse, siyasi reformlar çok partili bir sistemin kurulmasını, devletin seçilmiş organlarının - cumhurbaşkanı, parlamento, STK'lar vb. buna dayalı olarak geliştirilmesini içeriyordu.

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin canlanmasında kuşkusuz onların verimli çalışmasına olumlu etkisi olan yasal çerçevenin oluşması da küçük bir rol oynamıştır. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasının, ayrıca Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununun ve Sivil Toplum Kuruluşları (kamu dernekleri ve vakıfları) hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanununun ve diğer önemli yasal düzenlemelerin kabulü, bu kuruluşların kapsamlı faaliyetlerinin temelini attı. Cumhuriyetimizde kurumlar ve uluslararası standartlara uygun STK'ların kurulmasını sağlamıştır.

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev de devlet başkanı olarak faaliyetinin ilk döneminden itibaren sosyo-ekonomik ve siyasi yönlerde tutarlı bir siyasi irade ortaya koymuştur. Ülke başkanının desteği, inisiyatifi ve tavsiyesi ile STK'lar ile devlet kurumları arasında temasların kurulmasında, karşılıklı güven ve itimat tesis edilmesinde önemli başarılar elde edilmiş, STK'ların eylem mekanizmaları uluslararası standartlara uygun olarak kurulmuş ve geliştirilmiştir. . Bunun açık bir örneği olarak, 27 Temmuz 2007 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın ilgili kararnamesiyle onaylanan "Azerbaycan Cumhuriyeti Sivil Toplum Kuruluşlarına Devlet Desteği Kavramı". STK'ların faaliyetlerinde ve genel olarak Azerbaycan'da sivil toplum inşası sürecinde adım atıldı. Sahnenin temeli atıldı. Aynı zamanda, bu kavram devlet kurumları ve STK'lar arasında etkin işbirliğini teşvik etti ve karşılıklı ilişkilerin gelişmesi için beklentileri belirledi.

Bugün ülkemizde STK'ların finansmanı ağırlıklı olarak Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na bağlı Sivil Toplum Kuruluşları Devlet Destekleme Kurulu tarafından yürütülmektedir. Bu fonun kaynağı devlet bütçesidir. STK'ların başkanları ve bir dizi uzman, fonları yıldan yıla dinamik olarak artırma ihtiyacının altını çiziyor. Bu durumda STK'ların topluma daha fazla fayda sağlayacağına ve imkanlarını genişleteceğine şüphe yoktur.

Tez Konusu

Azerbaycanda Sivil Toplum Kuruluşları

Araştırma Sorusu

Azerbaycanda devlet politikasının ölüşümünde Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları'nın etkileri nelerdir?

Metodoloji

Bu tez hazırlanırken Belgesel Kaynak Derlemesi yöntemi kullanılmıştır. Konu hakkında diğerk kişiler ya da kurumlar tarafından yazılmış, hazırlanmış veya yaratılmış çeşitli yazı, belge, yapım veya kalıntılar toplanmış ve incelenmiştir. Kullanılan kaynaklar da tez savunmasını destekler niteliktedir.

Tezin Amacı

Bu tezin amacı Azerbaycanda sivil kuruluşların nasıl geliştiğini göstermektir.

BİRİNCİ BÖLÜM
ULUSLARARASI SİVİL KURULUŞLAR: KAVRAM, TÜRLERİ VE DÜNYADA
ROLÜ

1.1. ULUSLARARASI SİVİL KURULUŞ KAVRAMI

Uluslararası bir sivil toplum kuruluşu (STK), siyasi, ekonomik, kültürel, bilimsel, teknik ve diğer insan faaliyeti alanlarında uluslararası işbirliğine yardımcı olmak amacıyla oluşturulmuş farklı devletlerden ulusal kamu kuruluşları, dernekler, gruplar ve bireylerin oluşturduğu bir birliktir; Hükümetler arası bir anlaşma temelinde oluşturulmamış ve ticari kar amacı gütmeyen bir kuruluştur. Bu tür ilk kuruluşlar 19. yüzyılda ortaya çıkmaya başladı, ancak 20. yüzyılın ikinci yarısında sayıları önemli ölçüde arttı. Şu anda sayıları 4 binin üzerinde ve sayıları artmaya devam ediyor. STK'ların rolü, uluslararası ilişkiler üzerindeki etkisi, uluslararası hukukun gelişmesi ve iyileştirilmesi de büyük ölçüde artmıştır. STK'lar, uluslararası hükümetler arası kuruluşlarla ilişkileri sürdürmekte ve onlarla danışma statüsü almaktadır. BM sisteminde bu statü hem BM'nin kendisi hem de Dünya Posta Birliği dışındaki tüm uzman kuruluşları tarafından verilmektedir. BM'nin STK'lar ile ilişkileri, ECOSOC'nin 23 Mayıs 1968 tarihli ve 1296 sayılı Kararı “Sivil Toplum Kuruluşları ile İstişarelere Yönelik Tedbirler” ile düzenlenmektedir. İki danışma statüsü kategorisi tanımlanmıştır: I - genel danışma statüsü ve II - özel danışma statüsü. ECOSOC ile ilişkileri sürdüren uluslararası sivil toplum kuruluşlarının bir Listesi (veya Listesi) de bulunmaktadır. Uluslararası statüsüne ve ECOSOC'un onunla işbirliği yapma ilgisine bağlı olarak INGO'lara şu veya bu kategoride danışmanlık statüsü verilir. Kategori I faaliyet alanı, ECOSOC yetkinlikleriyle daha yakından ilgili olan kuruluşlara verilir. Kategori II, yalnızca ECOSOC faaliyetlerinin belirli alanlarıyla ilgili STK'lara verilir. Son olarak Liste, bu iki kategoride yer almayan ancak Konsey'e çalışmalarında yardımcı olmaya hazır olan STK'ları içermektedir (BQHT Raporu, 2022).

Kategori I kuruluşlar en geniş yasal alana sahiptir. Sadece ECOSOC gündem maddesi olarak değerlendirilmek üzere konuları önerebilir ve bunlar hakkında sözlü açıklamalarda bulunabilirler. Şu veya bu statüye sahip olan veya Listede yer alan tüm kuruluşlar, konuları ECOSOC'a bağlı organların gündemine alabilir ve orada konuşabilir. Sözlü açıklamalar yapmak, ECOSOC ve organlarının toplantılarına gözlemci göndermek, yetkileri dahilinde yazılı açıklamalar yapmak, özel soruşturmalar yapmak ve ilgili belgeleri hazırlamak. Ancak Listede yer alan kuruluşlar gözlemcilerini tüm toplantılara değil, sadece kendilerini ilgilendiren konuların görüşüldüğü toplantılara gönderebilirler. Sadece BM Genel Sekreteri'nin talebi üzerine yazılı açıklama yapabilirler (BQHT Raporu, 2022).

Ekonomik alanda faaliyet gösteren yaklaşık 1.600 STK, sosyal kalkınma, ECOSOC ve yaklaşık 1.500 BM'yi ilgilendiren diğer kuruluşlarda danışmanlık statüsüne sahiptir.¹ Uzman kuruluşlardan en yakını, üç danışma statüsü kategorisini tanımlayan UNESCO BQO ile işbirliği yapar: A - danışma ve işbirliğine dayalı, B - bilgi ve danışmaya yönelik ve C - karşılıklı bilgi kategorisi. UNESCO'nun kendisinin STK'lar oluşturabileceği ve onlara mali yardım sağlayacağı öngörülmektedir. STK'lar, faaliyetleriyle ilgili olarak devletlere ve hükümetler arası kuruluşlara ve bunların organlarına düzenli olarak genel ve özel bilgiler gönderir. Ayrıca hükümetler arası kuruluşlardan alınan bilgileri yayarlar. INGO'lar insan haklarına ilişkin bilgilerin yayılmasında özellikle önemli bir rol oynamaktadır. Tavsiye. INGO'lar, talep üzerine kuruluşlara, bireylere, bireysel gruplara danışmanlık ve tavsiye sağlar. Mevzuat. STK'lar geleneksel olarak yasa oluşturma sürecine katılır, devletlerin konumunu etkiler ve taslak anlaşmalar hazırlar. Bu tür projeler genellikle devletler ve hükümetler arası kuruluşlar tarafından değerlendirilmek üzere sunulur. Lahey Uluslararası Hukuk Enstitüsü gibi bazı INGO'lar özellikle uluslararası hukukun gayri resmi kodifikasyonu ile ilgilenir. Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC), uluslararası insancıl hukukun kodlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Aktif katılım Savaş Mağdurlarının Korunmasına İlişkin 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve Ek Protokolleri geliştirildi (BQHT Raporu, 2022).

Kontrol. STK'ların uluslararası hukuk normlarına uyumun ve uygun kontrolün sağlanmasındaki rolü artmaktadır. Bunun bir örneği, ana görevi uluslararası insancıl hukukun uygulanmasını izlemek olan ICRC'nin faaliyetidir. Uluslararası Af Örgütü gibi bir dizi STK, insan hakları ve demokrasi alanında faaliyet göstermektedir. Uluslararası İnsan Hakları Federasyonu, Uluslararası Hukukçular Komisyonu, insan haklarına ilişkin uluslararası standartlara uyumu izler. Benzer izleme işlevleri, Uluslararası Yeşil Haç gibi çevre koruma alanındaki STK'lar tarafından yürütülmektedir (BQHT Raporu, 2022).

STK'lar defalarca özel soruşturma komisyonları oluşturdular. Böylece, Uluslararası Demokratik Hukukçular Birliği'nin girişimiyle, ABD'nin Çin'inde

¹ 1996 yılında, ECOSOC, BM ile sivil toplum kuruluşları arasındaki istişari ilişkilere ilişkin 1996/31 sayılı Kararı kabul etmiş ve böylece 1296 sayılı Kararı güncellemiştir. Üç yeni nokta içermektedir: ulusal, bölgesel ve alt bölgesel sivil toplum kuruluşlarının öneminin tanınması ve bunların artması; ECOSOC Sivil Toplum Kuruluşları Komitesi'nin rolünü genişletmek; sivil toplum kuruluşlarının Birleşmiş Milletler'in uluslararası konferanslarına katılımı ve bunlara hazırlık sürecinde standart kuralların kabulü. 1996/297 sayılı bir başka ECOSOC kararında, Genel Kurul'a sivil toplum kuruluşlarının BM faaliyetlerinin tüm alanlarına katılımı sorununu incelemesini tavsiye etti (BQHT Raporu, 2022).

işlediği suçları araştırmak için Uluslararası Komisyon (1970'de) ve İsrail'in işgal altındaki Arap topraklarında işlediği suçları araştırmak için Uluslararası Komisyon kuruldu. Son yıllarda, Uluslararası Af Örgütü gibi bir dizi INGO, Şili, Ruanda ve Haiti'deki insan hakları durumunu incelemek için özel soruşturma komisyonları kurdu. STK'lar uluslararası hukukun öznesi değildir, faaliyetlerini onun ilke ve normlarına uygun olarak yürütmek zorundadır. STK'ların eyaletlerdeki yasal statüsü ulusal mevzuatla belirlenir. Onlara ve STK'ların uluslararası çalışanlarına belirli ayrıcalıklar ve dokunulmazlıklar verilir (BQHT Raporu, 2022).

Uluslararası Sivil Toplum Örgütleri, hangi örgütlerin bir INGO çerçevesine dahil edilip edilmemesi gerektiğini tanımlamak için kavramlar sağlamıştır. Mevcut kavramların geniş bir yelpazesini sınırlamak için Willetts (2002) tarafından Sivil Toplum Örgütleri (STK'lar) ve Barnett ve Finnemore (2005) tarafından Uluslararası Örgütler (IO'lar) konusunda detaylandırılanları takip edeceğim. Willetts (2002) tarafından önerilen çeşitli yönergeler arasında, STK'lar (1) herhangi bir hükümetin doğrudan kontrolünden bağımsız olmalı ve siyasi parti olarak kurulmamalıdır; (2) kar amacı gütmeyen ve (3) suç teşkil etmeyen veya şiddet içeren. Willetts (2002), STK'yı devlet görevlerini üstlenmek, para kazanmak veya yasa dışı faaliyetlerde bulunmak dışında ortak bir amaç için sürekli olarak birlikte hareket eden bağımsız bir gönüllü dernek olarak tanımlamaktadır. INGO'ların genel bir kavramını tanımlamak için, Barnett ve Finnemore'un (2005) IO'ların işbirliği ve seçimin gerçekleştiği sosyal dünyayı inşa ettiğini ve devletlerin ve diğer aktörlerin çıkarlarının tanımlanmasına yardımcı olduğunu doğruladığını ekleyeceğiz (Barnett ve Finnemore, 2005, s. 21).

INGO'ların kamu malı olarak temel işlevleri sağlayabilmeleri, bilgi toplamaları, güvenilir taahhütler oluşturmaları, anlaşmaları izlemeleri ve genel olarak devletlerin toplu eylemle ilgili sorunların üstesinden gelmesine ve bireysel ve toplu refahı artırmalarına yardımcı olmalarıdır (Barnett ve Finnemore, 2005). Pratik bir örnek, *“Avrupa Konseyi tarafından 1972 yılında Avrupa gençlik faaliyetlerine mali destek sağlamak için kurulan bir fon”* olarak işletilen Avrupa Gençlik Vakfı'dır (EYF, 2010). Web sitesinin gösterdiği gibi, 47 ülke tarafından desteklenen bu fon, Avrupa gençlik STK'larının ev sahipliği yaptığı 51 farklı etkinliğe yönlendirilen toplam 678.000 Avro'yu onayladı. Bu senaryoda, bu hükümet fonlarıyla ilgili temel endişe, [I]STK'ların operasyonel programlarını yürütmek için önemli kaynaklara ihtiyaç duymaları ve sözde [I] STK'lar kendi programlarını tasarlarken bağımsız gibi görünseler bile, programları

hükümet hibelerinin veya sözleşmelerinin geleceğini daha olası kılmak için tasarlanmışsa dolaylı hükümet etkisine maruz kalabilir (Willetts, 2002, s.12). INGO'lar, herhangi bir hükümetin doğrudan kontrolünden bağımsız olma ve siyasi parti olarak kurulmuş olma kısıtlamasının ardından, Hükümet Odaklı Sivil Toplum Kuruluşu (GONGO) ve Yarı Sivil Toplum Kuruluşu gibi tartışmalı etiketlerden kaçınılabilmektedir (Willetts, 2002, s. 13).

Uphoff'un (2002) bu temayı ortaya koyarken yaptığı gibi kelimenin tam anlamıyla düşünülürse, kamu sektöründe yer almayan her kuruma 'sivil toplum kuruluşu' denebileceğini söylemek mümkündür. Öte yandan, *“örneğin ticari girişimlerin tipik STK'lardan farklı olduğu doğrudur, çünkü ilki 'kâr için' faaliyet gösterirken ikincisi yapmaz”*. INGO'ların mütevelli heyetlerinin tröstten finansal olarak faydalanmamaları gerektiğini belirleyerek, her iki durumda da çalışanlara ödeme yapılsa bile onları ticari şirketlerin yönetim kurulu üyelerinden ayırarak ilerlemektedir. Yine de Cornforth'a (2003) göre, *“kurul, hayır kurumunun misyonunun 'koruyucuları' olarak hareket edenleri temsil eder veya yansıtır”*, bunun anlamı, ileride daha iyi açıklanacağı gibi, bir INGO kurulunun ana rolü rehberlik etmek değildir. Uphoff'un (2002) onayladığı gibi, bu *“hayır kurumunun misyonu veya “güven sözleşmesi”*, yararlanıcıların ihtiyaçlarını karşılamanın bir yolu olarak değişmeden kalacaktır. Ayrıca, kâr temasında farklılık gösterse bile, hayır kurumlarının paydaşlarıyla (müşteriler, üyeler ve yararlanıcılar dahil) orijinal değerlerini korumak için bir *“al ya da bırak”* şeklinde ilgilenmeleri gerektiğini öne sürüyor. Barnett ve Finnemore'un (2005) belirttiği gibi, *“INGO'lar artık hem uluslararası hem de sivil çatışmaları yönetiyor, ekonomik büyümeyi ve serbest ticareti teşvik ediyor”* ve insanların korunmasında aktif olarak yer alıyor. INGO'ların aynı zamanda hükümet politikası yaklaşımlarını ve kurumsal sosyal politikaları olumlu yönde etkilemek için şirketler ve hükümetlerle işbirliği içinde çalıştıklarını belirtiyorlar ve bunun halk baskısı ve sivil toplum seferberliği ile ilgili olmadığını gösteriyorlar. Bununla birlikte, bu INGO'ların *“hedeflerinin geniş çapta arzu edilir ve meşru olarak görülmesi, hükümeti inançlarını takip etmeye ikna ederken sivil toplumun isteklerini temsil etmek için meşruiyet ve yetki sağladığı için mümkündür”* (Barnett ve Finnemore, 2005, s. 78).

Toplum ve ekonomi kendi kendini düzenleyebildiği için, Hobbes'un sözleşme tarafları için öngördüğü Leviathan'a gerek yoktur. KEP yandaşları ekonomiyi savunurken, siyaseti olumsuz olarak görüyorlar. Sivil toplum devleti yönlendirecek,

devlet sadece düzenleyici olacak ve asgari düzeyde kalacaktır. Hegel'in düşündüğünün aksine, devlet neyin iyi neyin güzel olduğuna karar vermemelidir. Toplumsal ilerleme sivil toplumla olur. Görünmez el sayesinde özel çıkarlar nihayetinde kamu çıkarları haline gelir. Sözleşme tarafları için doğal devletin aşılması ve devletin gerekliliği ön plandaysa, bu kez öz düzenleyici kişiliklerden oluşan sivil toplumun önceliği nedeniyle devletin üstesinden gelinmiştir. Devletli bir birey değil, akit tarafların öngördüğü gibi bireyli bir birey, bireysel egemenden egemen bireye geçmiştir. Birey bir toplumsal oluşuma girmek isterse, bu oluşumlar bireyden daha yüksek olamaz. Feodalizmin doğuştan gelen ayrıcalıklarını kabul etmezler, en azından kişiler kanun önünde resmen eşittir. Devlet, kamu yararının ne olduğuna karar veremez. YSÖP üyeleri sayesinde sivil toplum sözleşmeli bir alan haline gelmiş, devlet ana faaliyet alanı olmaktan çıkmış ve sivil toplum için işlevini kaybetmiştir. Alexis de Tocqueville de sivil toplum tartışmalarına katılmış önemli bir düşünürdür ve Amerika'da Demokrasi adlı çalışmasında görüşlerini sergileme fırsatı bulmuştur. Önce sivil toplumu ayrı bir örgütsel alan olarak tanımladı. Devletin sivil toplumun özgürlüklerini sınırladığını savunarak, bunun doğru olmadığına ve devletin sınırlandırılması gerektiğine dikkat çekti. Devletin ancak sivil toplumla sınırlandırılabilceğini, sivil toplumun kurumsal yapısını dernek ve kuruluşların oluşturduğunu söyler, bu bakış açısı günümüzde de geçerlidir. Ayrıca derneklere üyeliğin zorunlu değil gönüllü olması gerektiğini vurgular (Tocqueville, 1994, s. 50-60).

Sivil toplum kuruluşları tampon görevi görür, bireyi devletten korur, özgürlük ve özerkliğin garantisidir, günümüz tartışmaları açısından YSÖP'ten² daha önemli bir miras bırakmaktadır. Hegel ise sivil toplum tartışmasında, özellikle de kendisinden önce sivil toplumu adeta idolleştiren YSÖP destekçilerine yönelik eleştirisinde yer alır. Ayrıca sivil toplumun modern dünyanın bir ürünü olarak kabul edilmesi konusunda YSÖPçülerle paralel düşünmektedir. Ona göre, YSÖP yandaşlarının iddia ettiği gibi, sivil toplum sadece bir güzellik alanı değil, aynı zamanda bir yoksulluk ve moral bozukluğu alanıdır. Sivil toplum yozlaşabilir, dolayısıyla Hegel için CEPistlerin aksine sivil toplum olumlu bir şey değildir. Kişisel çıkarların toplumsal ilerlemenin itici gücü olduğu görüşüne katılmaz. Ona göre, bencil çıkarlara dayalı faaliyet, bencilliğe, benmerkezciliğe, sosyal bütünleşmeye araçsal yaklaşımlara yol açar ve sonuç olarak

² YSÖP-Yetiştirici sınıf öğretim programı.

etik yaşamın temeli ortadan kalkar. Modern toplum, KEPistlerin³ iddia ettiği gibi etik bir yaşam gerçekleştiremez ve kendini yönetemez (Tocqueville, 1994, s. 25). Tocqueville sivil toplumu modernitenin zararlarına karşı bir tampon olarak sunarken, Hegel'de kişinin kendi varoluşu içinde bir savunma ile karşı karşıyayız ve bu savunma ile etik yaşam kastedilmektedir. Etik yaşam, üyelerinin önceden belirlenmiş belirli değerleri paylaştığı belirli bir toplum biçiminde var olur. Öznellik (bireysel öznellik), KEPistler gibi her zaman iyi değildir, toplumu yok edebilecek bir özelliktir. Özellik yalnız bırakılmamalı, çok yönlülük ile ilişkilendirilmelidir. YSÖP yandaşlarının aksine sivil toplum kendi haline bırakılmamalı, öğretilmeli ve denetlenmeli, eğitim etik bir toplumla uyumlu olmalıdır. Sivil toplum, tikellik ve genellik arasındadır. Hegel, bireyler arasındaki karşılıklı bağımlılığın sosyal duyguya yol açtığını savunuyor. KEPistlere göre Hegel için sivil toplum bir ihtiyaçlar sistemini ifade eder ve bireyselleşmeyle parçalanma süreçlerine dayanmasına rağmen, aynı zamanda bütünleşmeye yönelik bir eğilimi de içerir (Hegel, 1991, s. 159).

KEPistler tarafından pazar. Hegel'e göre piyasa, yabancılaşmaya ve şeyleşmeye yol açar; yani, insanlar arasındaki ilişkilerden değil, metalar arası ilişkilerden bahsediyoruz. Toplumsal ve ahlaki nedenlerle (YSÖPçülerden farklı olarak piyasaya müdahale edilmelidir. Üstelik başlı başına bir sorun olan piyasa sorunları çözemez. Hegel, arabuluculuk sisteminde denetleyici kurumları öne çıkarır. Bunlar a) kamu otoriteleridir b) sınıflar, gruplar ve şirketler: şirketler, bireyciliğin üstesinden gelmede önemli bir rol oynar, kişinin etik ve kimlik bulduğu bir sığınaktır. Şirketler, Hobbes'un amaçladığı gibi, herkesin herkese karşı savaşını sınırlar. Hegel'in analizinde devlet en üsttedir, ancak o yalnızca devlet odaklı bir düşünür değildir. Bu, bazı açılardan anti-liberal gibi görünse de, bireysel varoluşa, mizaçlara veya sivil topluma karşı değildir. Ancak Hegel'in ikilemi, varlıkları olmadığı için şirketlere dahil edilemeyen yoksulların, onun geliştirdiği etik yaşama katılmamasıdır. Bu nedenle, projesi bitmemiş bir proje olacak. Marx ile, Hegel'in analizinin aksine, Marx, devleti sivil toplumdan türetir. Yine Marx, Hegel'in analizindeki etik yaşam ve evrensellik olgularının totaliter bir rejime yol açabileceği konusunda uyarır. Hegelci analizde yoksulların ve yoksulların şirketlerden dışlandığına işaret eden Marx, bu evrenselci yaklaşımın sınırlı bir etik proje olduğunu vurgular. Kaldı ki böyle bir durumda bu kitleler şiddet yaratabilir, Hegel mal sahipleri arasındaki çelişkiyi, Marx ise mülkiyeti mal sahipleri ile olmayanlar arasında

³ KEP- klasik ekonomi politikçiler.

görür. Marx aynı zamanda devlet sivil toplumu ilişkisine siyasi özgürleşme açısından da katkıda bulunmuştur. Yasal eşitlik sağlanmış olmasına rağmen, YSÖPcülerin kurulmasına karşı çıktı ve nesnel bir eşitliğin olmadığını vurguladı. AKADEMİK PERSPEKTİF, hem Hegel'in hem de Marx'ın sivil toplumunun her bir bencillik alanının kendi çıkarına çalıştığı olumsuz noktalar olarak. Bu yerde süreklilik var. Marx'a göre bu, 1789'daki sivil toplum devrimiydi, dolayısıyla sivil toplum ve siyaset birbirinden ayrıldı, sivil toplum siyasi olmaktan çıktı, ona göre siyaset ve ekonomi ayrıldı, vatandaş ile somut birey birbirinden ayrıldı (İnaç, 2007, s. 5-6).

1.2. ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ

BM Genel Kurulu'nun 23 Mayıs 1968 tarihli 1296 (XIV) sayılı Kararına göre, uluslararası bir sivil toplum kuruluşu (INGO), hükümetler arası bir anlaşma ile kurulmamış herhangi bir uluslararası kuruluştur. 25 Temmuz 1996 tarih ve 1996/31 sayılı Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC) kararına göre, bir INGO, hükümetler arası bir anlaşma temelinde kurulmamış ve ticari kar amacı gütmeyen herhangi bir sivil toplum kuruluşudur. J. Colliard'a (Fransa) göre, “bazen STK olarak kısaltılan kuruluşlar, doğası gereği özel kuruluşlardır, bireyler, hatta bazen kamu görevlileri ve kamu kuruluşlarıdır, ancak devlet değillerdir (BQHT Raporu, 2022).

INGO'ların temel özellikleri şunlardır: a) kar amacı gütmemek; b) en az bir devlet tarafından tanınma veya uluslararası hükümetler arası kuruluşlarda danışma statüsü; c) birden fazla ülkeden fon almak; d) en az iki eyalette faaliyet göstermek; e) kuruluş kanununa göre kuruluş. Uluslararası hukukun tebaası ICC'ye üye olamaz. INGO'lar 19. yüzyılın başlarında ortaya çıktı. Şu anda, sayıları 8.000'den fazla. Bu kuruluşlar (ve diğer kuruluşlar hakkında) hakkında kısa bilgiler Brüksel'de yayınlanan “Uluslararası Kuruluşlar Yıllığı” kitabında bulunabilir. Uluslararası Dernek. Sosyo-politik alanda, ilk INGO'lar ağırlıklı olarak profesyonel, eğitimsel, dini, pasifisti. STK'lar “çağdaş uluslararası ilişkilerin tüm yönlerinde aktif bir rol oynamaktadır. Ayrıca, birçok alanda liderdirler. Özellikle, Uluslararası İnsancıl Hukuk Enstitüsü (1970'te kurulmuştur) normları ve ilkeleri uygulamada mükemmel bir iş çıkarmaktadır. Uluslararası insancıl hukuk Enstitü düzenli olarak memurlar, savaş yasalarını ve geleneklerini ve mültecileri korumaya yönelik düzenlemeleri öğrenmek için çalıştaylar düzenler. Uluslararası Hukuk Derneği (1873 yılında kurulmuştur) uluslararası kamu hukuku ve özel uluslararası hukukun güncel sorunlarına ilişkin araştırmaları koordine

etmektedir. Organizasyon, kanunlar ihtilafı ve sözleşme kanunu araştırmalarına odaklanmaktadır (BQHT Raporu, 2022). Uluslararası Ceza Hukuku Derneği (1924'te kuruldu) uluslararası ceza hukuku sözleşmelerinin uygulanması için ilkeler ve kılavuzlar geliştirir.

Uluslararası Kızıllaç Komitesi, eylem ilkeleri hümanizm, tarafsızlık, tarafsızlık, bağımsızlık, gönüllülük, birlik ve evrensellik (ICRC) olan uluslararası insancıl hukuk ilke ve normlarının geliştirilmesine büyük katkıda bulunmuştur. Faal Ordularda Yaralı ve Hastaların Durumunun İyileştirilmesine İlişkin Cenevre Sözleşmesi, 1906, Savaş Mağdurlarının Savaş Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi İlkelerinin Deniz Harplerine Uygulanmasına Dair Lahey Sözleşmesi, onun aktif katılımıyla, 1949, Cenevre Sözleşmelerine Ek Protokoller, savaş esirleri veya sivil tutuklular tüm alıkonulma yerleri ve onlar hakkında bilgi toplamak için Savaş Esirleri Merkezi Bilgi Ajansı'nın örgütlenmesi. Dördüncü Cenevre Sözleşmelerinin 3. maddesi ortaktır.12 Ağustos 1949 tarihli belgede şöyle denilmektedir: “*Uluslararası Kızıllaç Komitesi gibi tarafsız bir insani yardım kuruluğu, çatışmanın taraflarına hizmet sunabilir mi?*” ICRC, silahlı çatışmalar veya uluslararası ve iç savaşlarda huzursuzluk sırasında tarafsız bir arabulucu olarak hareket etmeye çalışır (BQHT Raporu, 2022). Birçok STK, hükümetler arası kuruluşlarla aktif olarak işbirliği yapmaktadır. Bu tür bir işbirliğinin ana biçimi danışma statüsüdür. Her hükümetlerarası kuruluşun, STK'lara danışmanlık statüsü vermek için kendi kuralları vardır. Böyle bir statü elde etmek, sadece STK'ların faydalı faaliyetlerinin tanınması anlamına gelmez, aynı zamanda uluslararası prestijdeki artışı ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının modern uluslararası ilişkilerin gelişimi üzerindeki etkisini de yansıtır (BQHT Raporu, 2022).

1.3. ULUSLARARASI KURULUŞ TÜRLERİ

Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar) - resmi (devlet) kurumların katılımı olmaksızın bireyler ve/veya diğer kamu (kar amacı gütmeyen, STK) kuruluşlar tarafından kurulan ve tüzük temelinde ve masrafları kendisine ait olmak üzere faaliyet gösteren bir kuruluş. Özkaynaklar, STK üyelerinin katkılarından ve çekilen fonlardan oluşur (özel ve kurumsal bağışlar, özel ve devlet hibeleri, STK'nın yetki alanındaki çalışma siparişleri, vb.) Günümüzün çatışma durumlarında, medya ilgisi genellikle söz konusu çatışma hakkında yüksek düzeyde uluslararası farkındalıkla sonuçlanmakta ve

bu da çatışma çözme girişimlerine yol açmaktadır. Farklı alanlarda uzmanlaşmış birçok INGO çeşidi vardır. Bunlar arasında örneğin dini kuruluşlar (Dünya Kiliseler Konseyi), spor (FIFA), sendikalar (IFP), hukuk (Uluslararası Af Örgütü) vb. Sınırlar, Oxfam). İnsani yardım kuruluşları, doğal afet mağdurlarına veya askeri çatışma mağdurlarına yardım etme konusunda uzmanlaşmıştır. Yardıma muhtaçların cinsiyeti, ırkı, dini ne olursa olsun ihtiyacı olan herkese yardım edilir. INGO'lar, sahadaki durum, mültecilerin koşulları hakkında bilgi sağlar ve ayrıca etkilenen nüfusun güvenliğini sağlar (BQHT Raporu, 2022).⁴

İnsani yardım çalışmalarına katılan en büyük INGO, Uluslararası Kızılhaç Komitesi'dir (ICRC). Ana faaliyetler, insani afetlere müdahale etmeyi ve etkilenen ülkelere yardım sağlamayı içeren afet yönetimi ile ilgilidir. Kızıl Haç, ihtiyacı olanlara gıda, su ve temel tıbbi bakım gibi insani yardım sağlar. Şu anda en acil konu, Ukrayna'daki çatışma bölgesindeki insanlara insani yardım sağlanmasıdır. ICRC'nin Avrupa ve Orta Asya'daki operasyonel faaliyetlerinin başkanı Laurent Korba, Ukrayna'nın Güneydoğu bölgeleri için acil yardıma ihtiyaç olduğunu, ancak asıl sorunun Ukrayna ve Rusya yetkilileriyle eylemleri koordine edememek olduğunu belirtiyor. Kızıl Haç'ın bir diğer aktif operasyonu, Irak'taki insani yardım faaliyetlerinin yoğunlaştırılmasıdır. Örgüt, ülkenin çeşitli yerlerinde sürekli çatışmalar nedeniyle yerinden edilmiş 1,5 milyondan fazla Iraklıya yardımı artırma sözü verdi. Irak'taki ICRC heyeti, Irak'ın çeşitli yerlerinde çok sayıda yerinden edilmiş kişiye gıda, temiz içme suyu, ilaç ve tıbbi malzeme ve diğer acil yardım sağladığını duyurdu (MHİO, 2022).

Ulusal ve uluslararası STK'lar (STK'lar) arasında bir ayırım yapılmaktadır. 1. Uluslararası Hukuk Derneği (bilimsel profil);⁵ 2. Sınır Tanımayan Doktorlar (MDF) (uluslararası tıbbi insani yardım kuruluşu); 3. Greenpeace (uluslararası hükümet dışı insan hakları (çevre) örgütü); 4. Uluslararası Af Örgütü (AI) (uluslararası hükümet dışı insan hakları örgütü).

⁴ Sanata göre BM Şartı'nın 71. Maddesi uyarınca, ECOSOC, yetkisi dahilindeki konularla ilgilenen sivil toplum örgütleriyle istişare için uygun önlemleri almaya yetkilidir. Bu tür faaliyetler, uluslararası kuruluşlarla ve gerekirse BM'nin ilgili üyelerine danışıldıktan sonra ulusal kuruluşlarla koordine edilebilir. BM'nin STK'larla ilişkileri, 1946'da kabul edilen (daha sonra birkaç kez revize edilen) ECOSOC "Sivil Toplum Kuruluşlarıyla Danışma Önlemleri" Kararı tarafından yönetilmektedir (BQHT Raporu, 2022).

⁵ Bir INGO, hükümetler arası bir anlaşma temelinde kurulmamış uluslararası bir kuruluştur. BNG'nin ayırt edici özelliği, en az bir devlet tarafından tanınması veya uluslararası hükümetler arası kuruluşlarla danışma statüsüne sahip olmasıdır (BQHT Raporu, 2022).

Sınır Tanımayan Gazeteciler (RSF) (sansüre karşı ve mesleki faaliyetleri nedeniyle hapsedilen gazetecilerin serbest bırakılması için çalışan uluslararası bir hükümet dışı insan hakları örgütü). Uluslararası insan hakları hukuku (BQHT Raporu, 2022); Uluslararası hukukun bir alanı olarak uluslararası insan hakları hukukunun oluşumu, kavramı; Uluslararası insan hakları hukukunun ilkeleri ve kaynakları; İnsan haklarının korunmasına ilişkin evrensel uluslararası hukuk normları; Birleşmiş Milletler insan hakları organları sistemi; İnsan haklarının korunması için bölgesel uluslararası yasal mekanizma; Uluslararası yargı kurumları sisteminde insan haklarının korunması; Uluslararası yasal ortam. Uluslararası çevre hukukunun doğası; Uluslararası çevre hukuku kavramı ve konusu; Uluslararası Çevre Hukuku İlkeleri; Uluslararası çevre hukuku kaynakları; Uluslararası kuruluşlar ve çevre korumadaki roller; Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP). Hukuki nitelik, amaç ve hedefler, yapı (BQHT Raporu, 2022) Uluslararası konferansların uluslararası çevre hukukundaki rolü; uluslararası yasal korumanın bir nesnesi olarak deniz çevresi. Uluslararası çevre hukukunda koruma nesnesi olarak su; Atmosferin, iklimin ve Dünya'nın ozon tabakasının korunması; Uluslararası çevre hukukunda hayvan ve sebze dünyası; Tehlikeli ve zehirli atık yönetiminin uluslararası yasal düzenlemesi (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007, s. 93); Silahlı çatışmalar sırasında çevrenin korunması Gerçek uluslararası güvenlik Uluslararası güvenlik hukukunun mevcut aşaması Uluslararası güvenlik hukuku kavramı ve ilkeleri; Uluslararası güvenlik hukukunun kaynakları Modern uluslararası güvenlik hukuku sistemi; Silahsızlanma ve silahların sınırlandırılması; Uluslararası insancıl hukuk; Uluslararası insancıl hukuk kavramı, ilkeleri ve kaynakları; Askeri operasyonların başlatılmasının yasal düzenlemesi; Silahlı çatışmalara katılanlar; savaş tiyatrosu; Savaş mağdurlarının korunması için uluslararası insancıl hukuk; Sivil nesnelerin korunması; Yasaklanmış dövüş yöntemleri ve araçları; Askeri operasyonların sona ermesi ve savaş halinin uluslararası yasal düzenlemesi; Uluslararası insancıl hukuk ve Rus mevzuatı normları (BQHT Raporu, 2022); Uluslararası hukukta nüfus. Nüfus kavramı; Vatandaşlık ve uluslararası hukuk; Çifte vatandaş ve vatansız kişilerin yasal statüsü; Yabancı vatandaşların yasal statüsü; Yasadışı göçmen rejimi; Sığınma hakkı; Mültecilerin ve ÜİYOK'lerin Hukuki Statüsü; Uluslararası ekonomik hukuk; Uluslararası ekonomik hukuk anlayışı; Uluslararası ekonomik hukukun düzenleyici kaynakları ve yöntemleri; Uluslararası ekonomik hukukun sistem ve ilkeleri; Uluslararası ekonomik hukukun konuları; Ekonomik işbirliği alanındaki uluslararası kuruluşlar; Uluslararası ekonomik hukukun alt alanları;

Dış İlişkiler Hukuku- Dış ilişkiler hukuku kavramı ve kaynakları; Dış ilişkilerden sorumlu devlet organları; Diplomatik misyonlar; Konsolosluklar; devletlerin uluslararası kuruluşlardaki daimi misyonları. Özel görevler; Dış ilişkiler hukukundaki ayrıcalık ve dokunulmazlıklar;Uluslararası kuruluşlar hukuku; Kavram, yaratılış tarihi, uluslararası kuruluşların işaretleri ve türleri; Uluslararası örgütlerin kurulması ve sona erdirilmesine ilişkin prosedür;Uluslararası kuruluşların kararlarının usulü ve hukuki gücü; Uluslararası kuruluşların organları: sınıflandırma, oluşum sırası;Uluslararası kuruluşların yasal kimlik ve işlevlerinin uygulanması; Uluslararası kuruluşlara üyelik;BM: tüzük, hedefler, ilkeler, üyelik; Birleşmiş Milletler uzman kuruluşları; BM sistemine dahil olan uluslararası kuruluşlar;Bölgesel uluslararası kuruluşlar;

Uluslararası kuruluşların çalışanlarının korunmasına ilişkin uluslararası yasal düzenleme (BQHT Raporu, 2022).

Uluslararası sivil toplum kuruluşları:-Uluslararası hukukta bölge; Bölgelerin uluslararası yasal sınıflandırması; Yasal nitelik devlet bölgesi; Eyalet topraklarının bileşimi; Devlet sınırları; Eyalet bölgesini değiştirmek için yasal gerekçeler;

Uluslararası nehirler ve yasal rejimleri (BQHT Raporu, 2022); uluslararası toprak kullanımı; Arktik yasal rejimi; Antarktika'nın Uluslararası Hukuki Rejimi

Uluslararası deniz hukuku: Uluslararası deniz hukuku kavram ve ilkeleri; Deniz alanlarının uluslararası yasal statüsü ve rejimi; Kıyı devletinin egemenliği altındaki deniz toprakları; Kıyı devletinin yetkisi altındaki deniz alanları; Uluslararası deniz alanları; Özel yasal statüye sahip deniz alanları

- Uluslararası hava hukuku:-Uluslararası hava hukukunun tanımı; Uluslararası hava hukuku kaynakları; Uluslararası hava hukukunun temel ilkeleri; çHava sahasının yasal durumu ve yasal rejimi; Hava sahasındaki uçuşlar için uluslararası yasal çerçeve; Kontrol hava trafiği; Uluslararası hava trafiğinin yasal düzenlemesi; Uçağın yasal durumu; Uçuş ekibinin yasal durumu; Hava taşıtlarının işletilmesine yönelik yasa dışı müdahale eylemlerine karşı mücadele; Uluslararası hava seyrüseferinde idari formaliteler; Uluslararası havacılık kuruluşları; Uluslararası hava hukukunda sorumluluk;
- Uluslararası uzay hukuku: -Uluslararası uzay hukuku kavramı, nesnelere, konuları ve kaynakları (BQHT Raporu, 2022); Uzay ve gök cisimlerinin uluslararası yasal rejimi; Uzay nesnelere ilişkin yasal durumu; Yerdurağan

yörüngenin uluslararası yasal rejimi; Astronotların yasal durumu; Mekanın huzurlu ve güvenli kullanımı;uzaktan algılama;Uluslararası uzay projelerinde doğru fikri mülkiyet; Uzayın ve dünyanın çevresinin insan yapımı uzay kirliliğinden korunması;Uluslararası ve ulusal uzay hukukunun etkileşimi; Uluslararası uzay hukukunda sorumluluk;Uzay araştırmaları ve kullanımı alanında uluslararası işbirliği;

- Uluslararası nükleer hukuk:-Uluslararası nükleer hukuk kavramı; Uluslararası nükleer hukukun ilkeleri ve kaynakları;

Nükleer silahların geliştirilmesi, denenmesi ve konuşlandırılmasının yasal düzenlemesi (BQHT Raporu, 2022):Radyoaktif kirlenmeye karşı uluslararası yasal koruma; Nükleer faaliyetler için sorumluluk; Uluslararası nükleer hukukta control; Uluslararası ceza hukuku: Uluslararası ceza hukuku kavramı: -Uluslararası ceza hukuku ilkeleri ve kaynakları; Uluslararası suçların tanımı ve türleri; Sınıraşan suçların tanımı ve türleri;Ceza davalarında hukuki yardım;Suçluların iadesi (iadesi) ve hükümlülerin vatandaşlık ülkesinde cezalarını çekmek üzere transferleri; Uluslararası örgütlerin suçla mücadeledeki rolü; Uluslararası Ceza Adaleti;Uluslararası ceza usul hukuku;

Bilimsel ve teknik işbirliğinin uluslararası yasal düzenlemesi: -Bilimsel ve teknik işbirliği: kavram ve ilkeler; Yasal düzenleme kaynakları, uluslararası bilimsel ve teknik işbirliği; Uluslararası bilimsel ve teknik işbirliği türleri ve uygulama biçimleri; BM ve uluslararası bilimsel ve teknik işbirliği; Bölgesel uluslararası bilimsel ve teknik işbirliği (BQHT Raporu, 2022).

1.4. ULUSLARARASI SİVİL KURULUŞLARIN MODERN DÜNYADA ROLÜ

Modern dünyada, uluslararası ilişkiler sisteminin geleneksel aktörleri olarak kabul edilen ulusal devletlerin yanı sıra uluslararası örgütlerin rolü de genişlemektedir. Halihazırda uluslararası örgütler karmaşık bir sistem oluşturmakta ve devletlerarası ilişkilerde, özellikle de dünyadaki siyasi süreçlerde benzersiz bir rol oynamaktadır. Uluslararası yaşam üzerindeki önemli ve belirleyici etkileri, modern çağda bu ilişkilerin, devletlerarası ilişkilerin ve işbirliğinin çeşitli tarihsel aşamalardan geçerek kurumsallaşmasında ciddi bir etken haline gelmiştir. Modern dünyada yaşanan sosyo-politik, ekonomik ve kültürel süreçlerde, devletlerarası ilişkilerin geliştirilmesi ve güçlendirilmesinde uluslararası kuruluşlar önemli bir rol oynamaktadır. Yaratılışları, tarihsel gerçekliğin gerekliliklerinden kaynaklanır ve temel olarak küresel sorunların ve

devletlerarası ilişkilerin uluslararası düzeyde düzenlenmesini etkiler. Bu örgütlerin oluşum tarihi, çağımızdan önceki döneme kadar gitmektedir (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007, s. 90).

Antik Yunan'da IV. Yüzyılda şehir devletleri arasındaki birlikler ve kabileler ve şehirler arasında oluşan dini-politik birlikler, modern uluslararası örgütlerin ilk öncülleri olarak kabul edilebilir. Uluslararası Hükümetlerarası Kuruluşların (IGO'lar) uluslararası ilişkilerin düzenlenmesindeki etkisi, benzersiz özellikleriyle ayırt edilir. Bu örgütlerin uluslararası ilişkiler sistemindeki rolünü inceleyen ve bu konuda farklı pozisyonlar alan siyasi akımlar bulunmaktadır. Örneğin, siyasi gerçekçilik akımının temsilcileri, uluslararası kuruluşların üye devletlerin siyasi ve ekonomik çıkarlarını yansıtmasına rağmen, dış politikalarının gidişatını değiştirecek etkiye sahip olmadıklarına inanmaktadırlar. Ulusötesilik ekolünün temsilcileri, BHAT'ın dış politika alanına yeni bir nitelik kazandırdığını belirterek, küresel sorunların çözümünde önemli etkileri olduğunu kaydetti. Liberal kurumsalcılık eğiliminin destekçileri, BSAT'ın üye devletlerin çıkarlarını yansıttığını ve bu alandaki karşılıklı ilişkileri düzenlediğini belirtiyor (Heins, 2008, s. 40).

Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar) uzun vadeli bir kalkınma yolundan geçmişlerdir. 19. yüzyıldan itibaren Uluslararası Kızılhaç Komitesi gibi insani yardım kuruluşları uluslararası ilişkilerde etkilerini göstermeye başladılar. 20. yüzyılda STK'lar giderek uluslararası ilişkilere katılmaya ve devletlerarası işbirliğinin oluşumuna ve insanlığı ilgilendiren küresel sorunların çözümüne etki etmeye başladılar. Genel olarak 20. yüzyılda STK'lar niteliği ne olursa olsun hem sayı hem de yapılanma açısından büyük bir gelişme göstermiştir (Tutar, İnaç ve Güner, 2006, s. 281).

Uluslararası kuruluşların sınıflandırılması kural olarak üç ilkeye göre yapılır:

- 1) üyelik ilkeleri (üyelerin statüsüne göre);
- 2) coğrafi ilkeler (faaliyet yeri hakkında);
- 3) işlevsel ilke (işlevine göre).

Birinci grup, üyelik ilkelerine dayalı olarak Uluslararası Hükümetler Arası Kuruluşları (IGO'lar) ve Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşlarını (IGO'lar) içerir. Bu kuruluşlar da faaliyet gösterdikleri yere göre uluslararası (dünya çapında faaliyet gösteren), bölgesel (belirli bir bölgede faaliyet gösteren), alt bölgesel (birkaç bölgede faaliyet gösteren) vb. gruplara ayrılırlar. Bunlar arasında örneğin BM, Dünya Bankası,

NATO, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, BDT gibi ulusal hükümetler tarafından temsil edilen ve devletlerarası anlaşmalar sonucunda kurulan Uluslararası Kızılhaç Komitesi, belirli kişiler veya kamu kuruluşları tarafından oluşturulan Uluslararası Olimpiyat Komitesi, Uluslararası Af Örgütü, Uluslararası Siyaset Bilimi Derneği, vb. gibi kurumlar Dünya devletlerinin BDT ve BDT'deki temsili miktar olarak farklıdır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri, Batı Avrupa ülkeleri, Kanada, Avustralya ve Japonya gibi ülkeler üyelik açısından BHAT'lara hükmediyor ve üyelik ücreti ödüyor. Afrika ve Asya devletleri bu kuruluşlarda zayıf temsil edilmekte ve STK'larda aktif olarak temsil edilmektedir. Bunun temel nedeni, bu ülkelerin bir süre sonra sömürge bağımlılığından kurtulmaları ve STK'lara üyeliğin mali açıdan daha kolay olmasıdır. Afrika ve Asya ülkeleri çoğunlukla büyük güçler tarafından finanse edilen ve üyelik ücreti gerektirmeyen İKT'de temsil edilmektedir. Ayrıca bazı uluslararası kuruluşlar, küresel olmalarına rağmen OPEC gibi çeşitli bölgesel devletleri ve kuruluşları üye olarak kabul etmektedir. Görüldüğü gibi, coğrafi ilkelerin yanı sıra siyasi ve ekonomik faktörlerin de uluslararası kuruluşlara üyelik üzerinde büyük etkisi vardır. İşlevsel olarak, uluslararası kuruluşlar iki gruba ayrılır: genel (çok işlevli) ve özel (özel amaçlı) yetkili kuruluşlar. BHAT ve BHGT arasında özel yetkilere sahip kurumlar da bulunmaktadır. Örneğin, büyük ölçekli sosyal, ekonomik ve politik sorunları çözmekle ilgilenen genel yetkili STK'lara (BM, Afrika Birliği Örgütü, Amerikan Devletleri Örgütü) ek olarak, daha spesifik işlevleri yerine getirenler de (NATO, Dünya Bankası, UNESCO). Veya ekonomik meselelerle uğraşan, büyük bir avantaja sahip olan kuruluşlar, BHAT üyelerinin yarısından fazlasını oluşturuyor. Modern zamanlarda, uluslararası örgütlerin dünyadaki farklı işlevsel gruplara bölünmesi, aslında doğası gereği görecelidir. Dolayısıyla NATO gibi bir örgüt askeri-politik amaçlarla kurulmuş ve bu doğrultuda faaliyet gösterse de dünya siyasetine, çatışmaların çözümüne, bilimsel-teknik, ekonomik vb. konulara müdahil değildir (Heins, 2008, s. 40).

Ayrıca, bu yön Dünya Bankası'na atfedilebilir. Bu kuruluş, mali ve ekonomik görevleri yerine getirmenin yanı sıra, çevre koruma konularıyla da ilgilenmektedir.

21. yüzyılın başında, dünya siyasetinin yapısı hızla daha karmaşık hale geliyor. Devlet dışı aktörler, küresel yönetim süreçlerinde giderek daha önemli bir rol oynamaya başlıyor. Aralarında özel bir yer uluslararası sivil toplum kuruluşları (INGO'lar) tarafından işgal edilmektedir. Ve dünya siyasi sistemi hâlâ devletlerin önceliği ilkesine dayansa da, üçüncü bin yılın başında, küresel sivil toplum kuruluşları

haklı ve haklı olarak kendilerini uluslararası ilişkilerde etkili katılımcılar olarak kurmuşlardır. Bu bağlamda, uluslararası sivil toplum kuruluşlarının küresel yönetim süreçlerindeki rolü ve öneminin araştırılması, modern siyaset bilimi için acil bir ihtiyaç gibi görünmektedir (Heins, 2008, s. 41).

Uluslararası bir sivil toplum örgütü, dünyanın çeşitli ülkelerinden halk temsilcilerinin tek bir iç hedefle birbirine bağlı, BM Şartı ve uluslararası hukukun ruhuna ve ilkelerine uygun, faaliyetlerinde amacı gözetmeyen bir dernek biçimidir. Kar amacı gütmeye ve ticari amaçlarla, ikiden fazla devletin topraklarında faaliyet göstermektedir. INGO'ların (örgütler, dernekler, vakıflar, hareketler, kurumlar, sendikalar vb.) resmi nitelikleri, hükümetten bağımsızlık, demokratik inşaat ilkeleri ve siyasetten ve şiddetten uzak, iyi tanımlanmış eylem programlarıdır. Sivil toplum kuruluşları, devletlerarasından farklı olarak, devletler arası bir anlaşma temelinde kurulmaz ve devletlerin resmi dış politikası dışında faaliyetleri yürütülen gerçek ve/veya tüzel kişilerin bir araya getirilmesiyle oluşturulur. Aslında, INGO'lar, bir devletin ulusal mevzuatına uygun olarak kayıtlı kurucu belgeler temelinde oluşturulur, ancak kesinlikle yasal anlamda, uluslararası STK'ların faaliyetleri, uluslararası hukuk normları tarafından düzenlenir ve bu da onlara verilmesiyle sağlanır (Tutar, İnaç ve Güner, 2006, s. 283).

Sivil toplum kuruluşları modern biçimleriyle 19. yüzyılda ortaya çıkmış, ancak ancak son yarım yüzyılda önemli bir siyasi etki kazanmıştır. "Sivil toplum kuruluşu" teriminin kendisi, 1945 yılında Birleşmiş Milletler Şartı'nın oluşturulması sırasında, o zamanlar için radikal bir yenilik olan ve STK'ların yasal olarak katılmalarına izin veren 71. uluslararası ilişkiler ve devletlerarası diplomasidir. O zamandan beri, uluslararası STK'ların sayısı istikrarlı bir şekilde arttı, özellikle sivil toplum kuruluşlarının hızlı büyümesi, konunun araştırmacılarının vurguladığı gibi, etkin bir hükümet sistemine ve gelişmiş demokratik kurumlara sahip ülkelere düştü¹. Genel olarak, 1850'de dünyada bu türden sadece 5 kuruluş varsa, o zaman dünyada 1914 - 330, 1939 - 730, 1970 - 2300 ve 2000'de 45674 uluslararası sivil toplum kuruluşu vardı². Son on yılda, INGO'ların niceliksel büyümesi özellikle dikkat çekicidir: her yıl dünyada yüzlerce sivil toplum kuruluşu ortaya çıkmaktadır (Heins, 2008, s. 42).

INGO'ların küresel yönetim sorunlarının çözümündeki rolü çeşitli şekillerde kendini göstermektedir. Günümüzde bu yapılar insani yardım, insan haklarının korunması ve çevrenin korunması, barış ve güvenliğin sağlanması, eğitim

programlarına, spor projelerine katılım vb. konularda aktif olarak yer almaktadır. Hükümetlerin dikkatini çeken sivil toplum kuruluşlarıdır (Heins, 2008, s. 42).

Küresel olanlar da dahil olmak üzere çok çeşitli konuların analizini ve uzman değerlendirmesini sağlarlar, bir “erken uyarı” mekanizması görevi görürler ve uluslararası anlaşmaların uygulanmasının izlenmesine yardımcı olurlar. INGO'lar geleneksel olarak yasa yapma sürecine katılır, devletlerin konumunu etkiler, daha sonra ulusal hükümetler ve hükümetler arası kuruluşlar tarafından değerlendirilmek üzere sunulan taslak anlaşmalar geliştirir. Uluslararası hukuka uyumun sağlanmasında küresel STK'ların rolü giderek artmaktadır. Son olarak, INGO'lar uluslararası kamuoyunun oluşmasında ve dünya siyasetinin gündeminin gelişmesinde önemli bir etkiye sahiptir (Heins, 2008, s. 43).

Yerli araştırmacıya göre V.G. Anlaşmazlığın zor olduğu Baranovsky, 21. yüzyılın başında INGO'lar aşağıdaki alanlarda aktif olarak çalışıyor:

- Hükümetlerin faaliyetlerinden etkilenmeyen konuları gündeme getirmek;
- Kamuoyunun dikkatini gerektiren uluslararası sorunlar hakkında bilgi toplamak, işlemek ve yaymak (bu arada, küresel bilgisayar ağı İnternet'in modern biçiminde oluşturulmasında kilit rollerden birini oynayanlar STK'lardı. - A.N.);
- Bu tür sorunları çözmek için somut yaklaşımlar başlatmak ve hükümetleri uygun anlaşmalar yapmaya teşvik etmek;
- Hükümetlerin ve devletlerarası yapıların uluslararası yaşamın çeşitli alanlarındaki faaliyetlerini ve devletler ve hükümetler arası kuruluşların yükümlülüklerini yerine getirmelerini denetlemek;
- Kamuoyunu harekete geçirmek ve büyük uluslararası sorunlara³ “ortak adamın” dahil olduğu duygusunun ortaya çıkmasına katkıda bulunmak.

Sivil toplum kuruluşlarının çoğu, belirli sorunları çözmek için oluşturulur. Bunlar çevresel olabilir (örneğin, Greenpeace, WWF), insani yardım (Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Komitesi, Sınır Tanımayan Doktorlar), insan hakları örgütleri (Uluslararası Af Örgütü, İnsan Hakları İzleme Örgütü), uzmanlaşmış bilimsel (Pugwash Hareketi, Roma Kulübü), spor (Uluslararası Olimpiyat Komitesi), dini (Dünya Kiliseler Konseyi) ve diğer uluslararası sivil toplum kuruluşlarıdır (Baranovsky, 1999, s. 120).

Dinamizmleri, esneklikleri ve mevcut gerçekliğe yakınlıkları nedeniyle, uluslararası sivil toplum kuruluşları, değişen sosyo-ekonomik ve politik gündeme hızla

yanıt vererek, yalnızca hükümet yapılarını bu tür değişiklikler hakkında bilgilendirmekle kalmaz, aynı zamanda sıklıkla yeni bilimsel yöntemler, yaklaşımlar sunar ve kullanır (Baranovsky, 1999, s. 121-122). Kamusal, mesleki, bilimsel ve diğer düzeylerde faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşları, mevcut sorunları ve sorunları ayrıntılı olarak inceleme ve devlet yapılarının sağlayamadığı veya yardıma ihtiyaç olduğunu bilmediği durumlarda yardım sağlama fırsatına sahiptir. Çoğu zaman, STK'lar çalışmalarının verimliliğini büyük ölçüde artıran ve küresel süreçler üzerindeki etkilerini artıran tek bir “şemsiye” yapılar, federasyonlar ve ulusötesi ağlar halinde birleşirler. Aynı zamanda, aşırı heterojenlik nedeniyle, INGO'ların faaliyetleri bazen çok çelişkilidir. Genellikle hem kendi aralarında hem de devlet yapılarıyla rekabetçi ilişkilere girerler. Sivil toplum kuruluşlarının özerk eylemleri, defalarca çatışma durumlarının gelişmesine yol açmıştır. Ayrıca, birçok sivil toplum kuruluşunun yapısında demokratik olmadığını, aşırı bürokratik olduğunu, gerçek aktivistlerin bir azınlığına ve sıradan üyelerin pasif bir çoğunluğuna bölündüklerini, her zaman organik olarak mevzuat sistemine uymadıklarını unutmamalıyız (Cornforth, Chris, 2003, s. 90).

İKİNCİ BÖLÜM
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI: MEVCUT DURUMU

2.1. BAĞIMSIZLIKTAN SONRA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ FAALİYETLERİ

Bağımsızlığımızın ilk yıllarında ülkede zor bir durum hüküm sürdü. İktidardaki deneyimsiz ve beceriksiz güçler, yeni aşamada Azerbaycan'ın karşı karşıya olduğu sorunlarla baş edemedi. Bunun sonucunda ekonomik gerileme süreci derinleşmiş, halkın yaşam standardı kötüleşmiş, hukukun üstünlüğü ve hukuk kurallarının sağlanmasında ciddi zorluklar ortaya çıkmıştır. Bu koşullarda, elbette, cumhuriyette STK hareketinin ve sivil toplumun inşa süreci söz konusu değildi. O dönemde ülkede 4 STK'nın faaliyet gösterdiği ve yaptıkları mantıksız denetimler ve baskılar nedeniyle çalışmalarının fark edilmediği doğrudur. Ülke parlamentosunda, bu alanın canlanmasını etkileyecek yasal düzenlemelerin hazırlanması ve kabul edilmesiyle ilgilenilmemiştir. “Hayırseverlik ve Hayır Faaliyetleri Hakkında Kanun Tasarısı” tartışmaya açılmış olmasına rağmen, ilk okumadan geçmesine izin verilmedi. Daha sonra söz konusu proje üzerinde uzun bir süre çalışıldıktan sonra BM Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Avrupa Konseyi'nin ilgili kurumlarının desteğiyle STK Yasası adı altında kabul edilmiştir (Bayramov, 2022).

Halkın ısrarıyla yeniden iktidara gelen büyük liderimiz, siyasi ve sosyo-ekonomik reformların paralel olarak uygulanmasına büyük önem verdi. Bu nedenle, bu dönemde ekonomik reformlar, özelleştirme programlarının uygulanmasını, ekonominin serbestleştirilmesini, uygun bir yatırım ortamının oluşturulmasını, girişimciler sınıfını vb. dahil edilirse, siyasi reformlar çok partili bir sistemin kurulmasını, devletin seçilmiş organlarının - cumhurbaşkanı, parlamento, STK'lar vb. buna dayalı olarak geliştirilmesini içeriyordu. İlişkili. Evet, tekrar ediyoruz, reformların her iki yönde paralel olarak uygulanması, listelenen alanlarda önemli başarılar elde edilmesini belirledi (Tutar, İnaç ve Güner, 2007, s. 292).

Kuşkusuz, verimli çalışmalarına olumlu etkisi olan yasal çerçevenin oluşturulması, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin yeniden canlandırılmasında da büyük rol oynamıştır. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasının, ayrıca Azerbaycan Cumhuriyeti Medeni Kanununun ve Sivil Toplum Kuruluşları (kamu dernekleri ve vakıfları) hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Kanununun ve diğer önemli yasal düzenlemelerin kabulü, bu kuruluşların kapsamlı faaliyetlerinin temelini attı. Cumhuriyetimizde kurumlar ve uluslararası standartlara uygun STK'ların kurulmasını sağlamıştır (Bayramov, 2022).

Bu arada burada önemli bir noktaya değinmek istiyoruz. 1999 yılına kadar STK'ların oluşturulması için her türlü yasal koşulların oluşturulmasına ve faaliyetlerinin ülkemizde üst düzeyde gerçekleştirilmesine rağmen, birçok davada çeşitli engeller ve baskılarla karşı karşıya kaldılar. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Forumu, 1999 yılında 95 kuruluş tarafından ve uzun süreli istişareler sonucunda bunların ortadan kaldırılması, STK'lara gerekli talimat ve bilgilerin verilmesi, hak ve menfaatlerinin korunması amacıyla kurulmuştur.

Forum, etkin faaliyeti ile kısa sürede kendini haklı çıkardı: yeni oluşturulan veya faaliyet gösteren STK'ların karşılaştığı sorunlar, meslektaşlarca çözülmüş ve ilgili güçlerin yetenek ve becerileri kuruluşların faaliyetlerinde etkin bir şekilde kullanılmıştır. Forumun kurulmasından sonra öne çıkan diğer noktalara da dikkat edelim. 2000 yılında ilk kez Azerbaycan'ın tüm bölge ve şehirlerinde STK'ların çekirdekleri oluşturulmuş ve onlara Bakü'den gerekli yardımlar sağlanmıştır (İnaç, 2014, s. 50).

STK'ların faaliyetlerini daha verimli hale getirmek için, bu kuruluşlarla çalışmak için Kaynak ve Eğitim Merkezi ve Dünya Bankası'nın mali desteğiyle yürütülen araştırma ve bilgilendirme çalışmaları da önem kazanmıştır. Azerbaycan'ın Şirvan, Şemkir, Mingeçevir, Gebele ve Guba olmak üzere 5 bölgesel merkezinde oluşturulan kaynak ve eğitim merkezleri tarafından uygulanan kalkınma programları, illerdeki STK'ların güçlenmesinde olumlu etki yapmıştır. Ulusal Sivil Toplum Kuruluşları Forumu, başlangıcından bu yana, yukarıda da gösterdiğimiz gibi, STK'ların faaliyetlerinin yeniden canlandırılması ve ortaya çıkan zorlukların ortadan kaldırılmasını önemli bir hedef olarak belirlemiştir. Diğer bir deyişle, forum, varlığı sırasında STK'ların çalışmalarının uygun şekilde düzenlenmesi için mevzuatın iyileştirilmesine yönelik projeler ve öneriler hazırlamış, STK'ların hak ve çıkarlarını korumak için kanunen yasaklanmayan her yolu kullanmış, devlet ve yetkililerle işbirliği yapmıştır (Bayramov, 2022).

Belediyeler, bağışçılar ve STK'lar karşılıklı olarak etkin işbirliği kurma temelinde tedbirler aldılar. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na bağlı Sivil Toplum Kuruluşları Devlet Destek Konseyi'nin STK'ların çalışmalarını canlandırma ve görevlerini başarıyla yerine getirmedeki önemli rolü yadsınamaz. Belirtmek gerekir ki, söz konusu konsey, 13 Aralık 2007 tarihli Devlet Başkanı kararıyla kurulmuştur. Konsey, faaliyeti süresince STK'ların bu veya diğer girişimlerini uygulamış ve finanse

etmiştir. Böylece Azerbaycan tarihinde ilk kez girişimlerini ve projelerini hayata geçirmek için devletten mali destek alan STK'lar faaliyetlerinde yeni bir aşamanın temellerini atmış ve ülkemizde sivil toplumun kuruluş sürecine önemli katkılarda bulunmuşlardır (Bayramov, 2022).

Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev de devlet başkanı olarak faaliyetinin ilk döneminden itibaren sosyo-ekonomik ve siyasi yönlerde tutarlı siyasi irade göstermiştir. Ülke başkanının desteği, inisiyatifi ve tavsiyesi ile STK'lar ile devlet kurumları arasında temasların kurulmasında, karşılıklı güven ve itimat tesis edilmesinde önemli başarılar elde edilmiş, STK'ların eylem mekanizmaları uluslararası standartlara uygun olarak kurulmuş ve geliştirilmiştir. . Bunun açık bir örneği olarak, 27 Temmuz 2007 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın ilgili kararnamesiyle onaylanan “Azerbaycan Cumhuriyeti Sivil Toplum Kuruluşlarına Devlet Desteği Kavramı”. STK'ların faaliyetlerinde ve genel olarak Azerbaycan'da sivil toplum inşası sürecinde adım atıldı. Sahnenin temeli atıldı. Aynı zamanda, bu kavram devlet kurumları ve STK'lar arasında etkin işbirliğini teşvik etti ve karşılıklı ilişkilerin gelişmesi için beklentileri belirledi.

Bugün ülkemizde STK'ların finansmanı ağırlıklı olarak Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na bağlı Sivil Toplum Kuruluşları Devlet Destekleme Kurulu tarafından yürütülmektedir. Bu fonun kaynağı devlet bütçesidir. STK'ların başkanları ve bir dizi uzman, fonları yıldan yıla dinamik olarak artırma ihtiyacının altını çiziyor. Bu durumda STK'ların topluma daha fazla fayda sağlayacağına ve imkanlarını genişleteceğine şüphe yoktur.

Bazı uzmanlar, STK'ların, diğer bir deyişle sivil toplumun güçlendirilmesi ve sivil toplum faaliyetlerinde toplumsal etkinliğin artırılması için dünya deneyiminden yararlanmanın tam zamanı olduğunu söylüyor. Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin tecrübesini Azerbaycan için daha elverişli görüyorlar. Macaristan'daki vergi mükelleflerinin gelir vergilerinin bir yüzdesini sivil toplum kuruluşlarına ödediğini gösteriyorlar. Slovakya'da şirketler ve bireyler gelirlerinin yüzde ikisini sivil toplum kuruluşlarına bağlıyor (İnaç, 2014, s. 50).

Diğer uzmanlara göre sivil toplum kuruluşlarının toplumda oynadığı rol istenilen düzeyde değildir. Sosyo-ekonomik ve sosyal alanlara derinlemesine nüfuz edemezler. Aynı zamanda niceliksel dinamikler de Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine

kıyasla zayıftır. Örneğin Bulgaristan'daki sivil toplum kuruluşlarının sayısının 30.000'den fazla olduğu bildiriliyor. Azerbaycan'da bu gösterege 3 bine kadar çıkıyor. Ancak, her iki ülkede de yaklaşık olarak aynı sayıda insan yaşıyor⁶ (Bayramov, 2022).

2.2. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ULUSLARARASI İLİŞKİLER SİSTEMİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

21. yüzyılın başında, uluslararası ilişkiler ağı zaten geleneksel ulus-devlet sisteminin çerçevesinin dışında geliyor. Çoğunlukla ulusötesi sivil toplum kuruluşları ve bilimsel topluluklar olmak üzere uluslararası şirketler tarafından oluşturulan bu ağ, İnternet sayesinde daha büyük bir hızla büyüyor ve küresel ölçekte daha sorunsuz ve daha kapsamlı işbirliği için verimli bir gayri resmi dünya sistemi yaratıyor. Çeşitli devletlerin siyasi ağırlığı ve uluslararası etkisi ne olursa olsun, küresel sorunlar karşısında eşitlikleri yeni dünya düzeninin temel özelliklerinden biridir. Bu da, tüm devletlerin dünyanın kaderi konusunda aynı sorumluluğu taşıdığını ve insanlığın küresel ortaklığın giderek daha fazla farkına vardığını göstermektedir. Örneğin, yerel siyasi, etnik ve dini çatışmaların ortadan kaldırılması gibi sorunlar artık tek tek devletlerin iç işleri olarak görülmemektedir. Yeni dünya düzeni, çeşitli devletlerin topraklarında meydana gelen çatışmalara uluslararası hukuk normlarının korunmasını amaçlayan kuruluşların aktif müdahalesi ile karakterizedir. Aktif jeostratejik konuma sahip ülkeler, mevcut jeopolitik durumu lehlerine değiştirmek için diğer ülkelerdeki hükümeti devirme veya sınırları dışında ona baskı yapma gücü ve iradesine sahip ülkeler olarak kabul edilir (İnaç ve Erdoğan, 2006, s. 14).

Jeopolitik merkezler, güç faktörü nedeniyle değil, çok önemli coğrafi konumları nedeniyle önemli devletler olarak kabul edilir. Jeostratejik konuma sahip devletlerin politikaları karşısında gösterecekleri potansiyel çaresizlik faktörü, jeopolitik merkezlerin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Şu anda, uluslararası ilişkiler sisteminin kalıcı katılımcıları olarak kabul edilen ulusal devletlere ek olarak, uluslararası örgütlerin dünya siyasetindeki rolü hızla artmaktadır. Devletler arasındaki ilişkilerin düzenlenmesi ve dünyada meydana gelen siyasi süreçler üzerindeki etkisi

⁶ STK'ların gelişmesi ve sivil toplumun güçlendirilmesi ile sivil toplum kuruluşlarının sayısının artması arasında bağlantı kurulmasına karşı olanlar da var. Onlara göre kaliteyi ve gelişmeyi çoğunluk belirlemez. Burada asıl mesele, kamu kurumlarının hangi konuları tartıştığı ve olumlu bir sonuç elde ettiği ile ilgilidir. Başka bir deyişle, STK'lar tarafından kamuoyunda tartışılmak üzere gündeme getirilen konular bir bütün olarak toplumun yararına olmalı, Azerbaycan'ın ulusal çıkarlarına uygun olmalı ve mevcut yasalar çerçevesinde çözümlenmelidir. (Bayramov, 2022).

açısından bir bütün oluşturan uluslararası kuruluşlar özel bir misyona sahiptir. Çeşitli tarihsel aşamalarda, uluslararası örgütler dünyanın siyasi hayatı üzerinde önemli ve son derece önemli bir etkiye sahip olmuştur. Bu etki de, uluslararası kurumlara, devletlerarası ilişkileri uluslararası kurumlar çerçevesine sokma ve karşılıklı işbirliği ilişkilerinin oluşumu için ivme kazandırmıştır. Şu anda Uluslararası Para Fonu, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve diğerleri en etkili ve etkili uluslararası kuruluşlar arasında sayılabilir. Yeni dünya düzeninin karakteristik özelliklerinden biri küreselleşme sürecidir. Bu nedenle, Azerbaycan Cumhuriyeti ile Büyük Britanya ve Kuzey İrlanda Birleşik Krallığı arasında kurulan ikili ilişkiler dışında, bu ülkelerin uluslararası ilişkiler sistemi çerçevesinde çok taraflı işbirliği uygulamasından doğan tüm gereklilikleri yerine getirmeleri ve karşılıklı ilişkileri düzenlerken, öncelikle uluslararası hukukun öznesi olarak görevlerinin rehberliğinde yer almaları çok önemlidir. Böylece Azerbaycan ile Büyük Britanya arasındaki ikili ilişkiler, yeni dünya düzeninin kurulması zemininde geliştirilmektedir. Bu, her durumda, ikili ilişkilerin gelişme dinamiklerine çok taraflı uluslararası ilişkiler perspektifinden bakılması gerektiği anlamına gelir. Geçen yüzyılın sonundaki jeopolitik değişimlerden sonra Batılı ülkelerin Kafkasya bölgesine ilgisi son derece artmıştır. Bunda kuşkusuz bölgenin elverişli jeostratejik konumu ve zengin doğal kaynakları önemli rol oynamıştır. Batı Avrupa ülkelerinin bölgeye ilgisinin tarihi kökleri var. Sovyetler Birliği'nin dağılması gibi tarihi fırsatı değerlendiren Batılı ülkeler, eski çıkarlarının rehberliğinde Güney Kafkasya bölgesine girmenin yollarını aramaya başladılar. Dünyada meydana gelen değişiklikler Büyük Britanya'nın dış politika doktrinini etkilemedi. 31 Aralık 1991'de genç Azerbaycan Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını tanıyan ilk devletlerden birinin Birleşik Krallık olması tesadüf değildir (Hasanov, 2015, s. 35).

21. yüzyılın başından itibaren dünyanın bütünleşme ve birleşme eğilimleri gözlemlenmiştir. Bazı araştırmacılar, küreselleşme ve entegrasyon sürecini, bilimsel literatürde mondializm olarak adlandırılan Batı medeniyetinin değerlerini dünya çapında zorla kabul etme girişimi olarak değerlendirmektedir. Bu anlamda 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında benzer bir misyonu gerçekleştiren Büyük Britanya, 20. yüzyılın ikinci yarısında bayrağı Amerika Birleşik Devletleri'ne vermiştir (Lunn J. Miller V. Smith B. 1997'den Beri İngiliz Dış Politikası. Londra, 2008, 23 Haziran: 56). İngiliz emperyalizminin temel özelliği, öncelikle ekonomik çıkarların rehberliğinde olmasıydı. Azerbaycan Demokratik Cumhuriyeti döneminde, Büyük Britanya'nın Bakü'ye askeri

müdahalesi ekonomik çıkarlara bağlıydı. 20. yüzyılda uluslararası ilişkiler sisteminde şekillenen “ekonomik sömürge” kavramının da İngiliz emperyalizminin doğrudan bir ürünü olduğunu belirtmek gerekir (Lunn; Miller; Smith, 2008, s. 78).

Dünyada Londra Menkul Kıymetler Borsası olarak bilinen kuruluş, gayri resmi bir ekonomik yapı olarak kabul edilse de günümüzde uluslararası para ilişkilerinin oluşmasında ve gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Gelişmiş endüstrilere sahip büyük dünya ülkeleri kulüpte temsil edilmektedir. Burada çeşitli finansal programlar uygulanmakta ve ekonomik canlanmayı sağlamak için büyük miktarlarda krediler tahsis edilmektedir (Brzezinskiy, 2018, s.90). Küreselleşme derinleştikçe bazı Batılı çevrelerde, özellikle de ABD'li siyaset bilimciler arasında, dünyayı ortak bir merkezden yöneten bir “dünya hükümeti”nin varlığına duyulan ihtiyaç hakkındaki fikirler de artıyor. Onlara göre küreselleşmenin dünya çapında giderek yaygınlaşması, ekonomik, siyasi, sosyo-kültürel entegrasyonun derinleşmesi, liberal-demokratik sistemlerin evrenselleşmesi, dünyada yeni ulusların ve ulusüstü yapıların yaratılması ve düzenlenmesi ihtiyacını, onlar tarafından kişilerarası sorunları doğurmaktadır (Hasanov, 2015, s. 66).

“Dünya Hükümeti” sayılacak bu tür kuruluşlar, ulusal devletlerden bazı egemenlik haklarını alıp kendi ellerinde toplayacak ve insanlığın adil yönetimini uygulayacaktır (Hasanov, 2015, s. 67). Küçük toprakları ve küçük nüfusuna rağmen, büyük enerji kaynaklarına sahip olan Azerbaycan, jeopolitik açıdan büyük önem taşımaktadır. Hazar Denizi havzasının ve Orta Asya'nın zenginliklerini içeren kassenin kapağı olarak adlandırılabilir. Azerbaycan tamamen herhangi bir ülkenin etkisi altına girse, Orta Asya devletlerinin bağımsızlığının hiçbir anlamı olmayacaktır. Devletin bağımsızlığı tehdit edilirse Azerbaycan'a ait zengin petrol sahaları Rusya'nın kontrolüne geçebilir. Rus topraklarını pas geçerek petrol boru hatlarıyla Batı pazarlarına ulaşan bağımsız Azerbaycan, aynı zamanda enerji tüketen gelişmiş ekonomilerin Orta Asya'nın enerji zengini cumhuriyetlerine ulaşımını sağlayacak önemli bir otoyol haline geliyor. Azerbaycan ve Orta Asya'nın yanı sıra Ukrayna'nın geleceği, temel olarak Rusya'nın gelecekte hangi konuma sahip olacağına bağlı olabilir (İnaç ve Erdoğan, 2006, s. 14).

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin dış politika anlayışının temeli, ulusal ve egemen bir devlet inşa etmeyi ve uluslararası ilişkiler sistemine eşit üyeliği sağlamayı amaçlayan demokratik güçlerin iktidara gelmesiyle atıldı. Bağımsız Azerbaycan dünyanın hemen hemen tüm ülkeleri tarafından tanınmakta ve çeşitli uluslararası

kuruluşların çoğuna üye olmuştur. Azerbaycan ile ilişki kurmakla ilgilenen büyük ülkeler, büyükelçilikler düzeyinde diplomatik ilişkiler kurmak için girişimde bulundular. 20. yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başında dünyada meydana gelen süreçler ve Azerbaycan'daki değişimler, Azerbaycan'ın dış politika çizgisinin başarılı bir şekilde uygulanmasında büyük rol oynamıştır (Gaskarth, 2013, p.89). Büyük Britanya'nın Azerbaycan'da ciddi ekonomik çıkarları olduğu bilinmektedir. Bu nedenle, ekonomik alanda işbirliği umutları daha fazladır. Ekonomik alanda işbirliği, esas olarak enerji taşıyıcıları alanında işbirliği anlamına gelir. 21. yüzyılda Azerbaycan'ın büyük bir petrol devleti ve siyasi bir güç haline gelmesi için geniş fırsatlar açıldı. Doğal kaynaklar açısından zengin olan Hazar bölgesinin stratejik önemi giderek artmaktadır. Azerbaycan'ın bu konuda da İngiliz tecrübesine ihtiyacı var. Etkili İngiliz şirketlerinin enerji kaynaklarının araştırılması, geliştirilmesi ve üretim paylaşımı konusunda katılımı sağlanmalı, enerji politikası ve ticari konuları kapsayan diyalog derinleştirilmelidir. İkili ilişkilerin kurulmasına karşılıklı ziyaretlerin yoğunlaştırılması eşlik etti. 3-6 Ağustos 1992'de İngiliz hükümetinin Dışişleri ve Milletler Topluluğu İşleri Departmanından bir heyet Bakü'yü ziyaret etti ve Eylül ayında eski Başbakan Margaret Thatcher, ülkenin Ticaret ve Sanayi Bakanı Michael Hazletine ve başsavcı BP petrol şirketinin yetkilisi Bakü'yü ziyaret etti. Eylül 1992'de Azerbaycan Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı ve Mayıs 1993'te Azerbaycan hükümetinin heyetleri Londra'yı ziyaret etti (Gaskarth, 2013, 98). Azerbaycan'da enerji alanında çalışan İngiliz şirketlerinden bahsederken BP şirketinin faaliyetlerinden bahsetmemek mümkün değil. Dünyanın en büyük enerji şirketlerinden biri olan BP, 1991 yılında Azerbaycan'da faaliyete başlamıştır. XXI yüzyılın başında dünyanın farklı bölgelerinde 13 milyon kişiye hizmet veren bu İngiliz devi, enerji arama, petrol ve gaz geliştirme, işleme ve teslimatın yanı sıra petrokimya ürünleri ve araçlar için yakıt üretimi konusunda uzmanlaşmıştır (Gaskarth, 2013, s.90).

2000'li yılların başında BP yönetimi, Azerbaycan'ı şirketin faaliyet gösterdiği beş öncelikli bölgeden biri olarak ilan etti ve enerji alanındaki işbirliğinin ölçeğini gösterdi. Sadece İngiliz petrol şirketlerinin başkanları değil, Büyük Britanya'nın üst düzey yetkilileri de Azerbaycan'ın enerji kaynaklarına büyük ihtiyaç olduğunu ilan ettiler. Bu nedenle, İngiliz hükümetinin üyeleri, ülkelerinin enerji güvenliğinden bahsederken, özellikle 21. yüzyılın ikinci on yılında Azerbaycan'dan ve diğer stratejik bölgelerden gelen enerji taşıyıcılarına büyük ihtiyaç duyacaklarını defalarca kabul ettiler. Bağımsızlığının ilk yıllarında genç Azerbaycan Cumhuriyeti'ne kredi garantisi

veren ilk Batılı ülkenin Büyük Britanya olması tesadüf değildir. 1995 yılı sonunda Azerbaycan-Büyük Britanya Ticaret ve Sanayi Konseyi'nin kurulmasından sonra, büyük Ceyhun Mubariz oğlu Alakbarov'a Azerbaycan Cumhuriyeti'ne güvenen Birleşik Krallık hükümeti, Azerbaycan'a ihracat kredisi verilmesine karar verdi. ilgili muhtıranın imzalanmasından sadece birkaç ay sonra. Azerbaycan ile Büyük Britanya arasındaki ikili ilişkilerin araştırılması sırasında bir takım sorunların varlığı ortaya çıkıyor. Bunlar esas olarak ekonomik alandaki işbirliği ile ilgilidir. Azerbaycan'a gelen İngiliz diplomatlar ve işadamları, cumhuriyetteki yerel iş ortamının iş yapmaya elverişli olmadığını defalarca dile getirdiler. İngiliz şirketlerinin konumuna göre, Azerbaycan'da iş geliştirmeyi zorlaştıran faktörler arasında bürokrasi, erteleme ve projelerin uygulanması sırasında karşılaşılan vergiler yer almaktadır. Belirtildiği gibi, bazı bürokratik engellerle karşılaşan bir takım İngiliz şirketleri, Azerbaycan'daki faaliyetlerini durdurma kararı aldı. Böylece, Morrison şirketi, İngiliz Ortadoğu Bankası, dünyaca ünlü HSBC bankasının Bakü şubesi ve Azerbaycan'ın petrol endüstrisine yatırım yapan ilk Batılı şirketlerden biri olan Remco petrol şirketi, Azerbaycan'daki olumsuz iş koşullarını gerekçe göstererek, cumhuriyeti terk etmek. Şüphesiz 2008 yılında giderek kendini gösteren ve derinleşen dünya ekonomik krizinin bu konuda büyük etkisi olmuştur. Bütün bunlardan, iki ülke arasındaki ilişkilerde daha stratejik ortaklığı tercih eden Azerbaycan ve İngiltere'nin, işbirliğini güçlendirmeye ve başta ekonomik ilişkiler olmak üzere ikili ilişkileri daha da geliştirmeye çalıştıkları sonucuna varılabilir (İnaç ve Erdoğan, 2006, s. 14).

Bu bağlamda, iki ülke arasındaki ekonomik işbirliğini zedeleyecek her türlü adımdan kaçınılmalı ve ilişkilerin şeffaflığına özel önem verilmelidir. İki ülke arasındaki ilişkilerin gelişimini yavaşlatan tüm engeller kaldırılırsa, Azerbaycan ile Büyük Britanya arasındaki hem siyasi hem de ekonomik ilişkiler yeni bir aşamaya girebilir. Şüphesiz genç Azerbaycan Cumhuriyeti ile dünyanın en gelişmiş ülkelerinden biri olan Büyük Britanya arasındaki ilişkiler büyük umutlar taşımaktadır. Ancak, iki ülke arasındaki ilişkilerin perspektifinden bahsederken, resmi Bakü'nün belirli noktalara özellikle dikkat etmesi gerektiği dikkate alınmalıdır. Büyük Britanya, demokratik reformlar gerçekleştiren ve liberal toplum ve piyasa ekonomisi modelini seçen Azerbaycan'a örnek olabilir. Bu ülkenin dünya siyasetindeki konumu ve elde ettiği eşsiz tecrübe üst düzeyde kullanılmalıdır. Azerbaycan'ın Avrupa entegrasyon süreçlerine katılımı açısından Büyük Britanya'nın rolü çok önemlidir. 22 Nisan 1996'da, Avrupa

Birliği'nin Azerbaycan, Ermenistan ve Gürcistan devlet başkanları ile ilk toplantısı çerçevesinde “Avrupa Birliği ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Ortaklık ve İşbirliğine Dair” Anlaşma imzalandı. . Anlaşma, Azerbaycan'da demokrasi ve ekonomik reformların desteklenmesi, ticaret ve yatırım için yardım, düzenli siyasi diyalog ve Avrupa Birliği ile Azerbaycan arasında kapsamlı bir ortaklığın kurulmasını sağladı. Bu belge Azerbaycan tarafından 28 Ekim 1996'da ve Birleşik Krallık tarafından Nisan 1998'de onaylanmıştır (Hasanov, 2005, s.125).

Anlaşmanın Avrupa Birliği'nin tüm üye ülkeleri tarafından onaylanmasından sonra, 22 Haziran 1999'da Avrupa Birliği lkelerinin dışişleri bakanları ile Kafkas lkelerinin devlet ve hükümet başkanlarının Lüksemburg'da bir zirve toplantısı yapıldı. Anlaşma 1 Temmuz'da yürürlüğe girdi ve Avrupa Birliği ile Azerbaycan arasındaki İşbirliği Konseyi'nin ilk toplantısı aynı yılın Ekim ayında yapıldı (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007, s. 88). Elbette Azerbaycan'ın Büyük Britanya'nın yardımlarından faydalanması Avrupa Birliği ile siyasi diyalogun yürütülmesi ve çok yönlü işbirliğinin geliştirilmesi açasından ayrı bir önem taşımaktadır. Avrupa-Atlantik İşbirliği Konseyi çerçevesinde ilişkilerin geliştirilmesi, NATO'nun “Barış için Ortaklık” programı ve diğer süreçlerle ilgili faaliyetlerin genişletilmesi konusunda İngiltere'nin desteği büyük önem taşımaktadır. Güvenlik konularını kapsayan devletlerarası diyalogun sürekliliği sağlanmalı, terör örgütleri, organize suç şebekeleri, yasadışı silah ve uyuşturucu kaçakçılığı ve kalpazanlıkla uluslararası düzeyde mücadele edilmeli ve ikili işbirliği geliştirilmelidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Büyük Britanya, dünyanın farklı bölgelerinde yeni nüfuz fırsatları aramaya başlamış ve dünya siyasetinde yeni bir yer ve rol tanımlamaya çalışmıştır. Büyük Britanya, dünyanın farklı bölgelerinde güçlü bir konuma sahip, askeri ve siyasi güce sahip bir imparatorluk statüsünü hala koruyordu. Doğru, imparatorluğun mevcut ihtiyaını artık ekonomik yetenekleriyle dengelenmiyordu, bu nedenle İngiliz dış politikasının yeni amaç ve hedefleri daha pragmatikti. Avrasya'da ortaya çıkan siyasi ve jeopolitik durum, Orta Asya ve Kafkasya bölgesinde yeni jeo-ekonomik beklentileri şartlandırdı. Öte yandan, yalnızca jeo-ekonomik çıkarlara dayalı bir İngiliz politikası fazla dikkat çekemeyebilirdi. Dış politikasını ekonomik çıkarlara dayandıran Resmi Londra, Washington ile yakın işbirliği yapmaya çabalıyor ve kendi oldukça bağımsız amaç ve hedefleri tarafından yönlendirildi (Lunn; Miller and Smith, 2008, s.52).

Genel olarak, Büyük Britanya'nın Kafkasya bölgesindeki çıkarlarının Amerika Birleşik Devletleri'nden daha geniş olduğunu söyleyebiliriz. Güvenlik ve istikrar gibi konuları ön planda tutan ABD'nin bölgedeki stratejik çıkarları sadece petrol gelirleriyle sınırlı. Aslında Kafkaslar ve Orta Asya bölgesindeki amaç ve hedefler ne kadar basit görünse de, Büyük Ceyhun Mubariz oğlu Alakbarov'un bölgedeki stratejik çıkarları şimdilik sadece petrol ve gaz projeleriyle sınırlı. Şu anda dünyada ABD ve İngiltere'nin jeopolitik ve jeoekonomik çıkarlarının hizalandığı ve bir birlik oluşturduğu birkaç İngiliz projesi var. Bu projelerin uzun ve kısa vadede uygulanmasını planlayan İngiliz diplomasisi, Kafkas bölgesinin özelliklerini ve sorunlarını derinlemesine inceledi. Kafkasya'yı kapsayan bu program çerçevesinde sivil toplum, yerel basın, halkla ilişkiler ve uluslararası ilişkilerin geliştirilmesine yönelik bazı teknolojiler uygulanmakta, konferans, seminer, yuvarlak masa toplantıları gibi çeşitli eylemler düzenlenmektedir.

Anlaşmanın Avrupa Birliği'nin tüm üye ülkeleri tarafından onaylanmasından sonra, 22 Haziran 1999'da Avrupa Birliği ülkelerinin dışişleri bakanları ile Kafkas ülkelerinin devlet ve hükümet başkanlarının Lüksemburg'da bir zirve toplantısı yapıldı. Anlaşma 1 Temmuz'da yürürlüğe girdi ve Avrupa Birliği ile Azerbaycan arasındaki İşbirliği Konseyi'nin ilk toplantısı aynı yılın Ekim ayında yapıldı (Hasanov, 2005, s. 127).

Elbette Azerbaycan'ın Büyük Britanya'nın yardımlarından faydalanması Avrupa Birliği ile siyasi diyalogun yürütülmesi ve çok yönlü işbirliğinin geliştirilmesi açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Avrupa-Atlantik İşbirliği Konseyi çerçevesinde ilişkilerin geliştirilmesi, NATO'nun “Barış için Ortaklık” programı ve diğer süreçlerle ilgili faaliyetlerin genişletilmesi konusunda İngiltere'nin desteği büyük önem taşımaktadır. Güvenlik konularını kapsayan devletlerarası diyalogun sürekliliği sağlanmalı, terör örgütleri, organize suç şebekeleri, yasadışı silah ve uyuşturucu kaçakçılığı ve kalpazanlıkla uluslararası düzeyde mücadele edilmeli ve ikili işbirliği geliştirilmelidir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Büyük Britanya, dünyanın farklı bölgelerinde yeni nüfuz fırsatları aramaya başlamış ve dünya siyasetinde yeni bir yer ve rol tanımlamaya çalışmıştır. Büyük Britanya, dünyanın farklı bölgelerinde güçlü bir konuma sahip, askeri ve siyasi güce sahip bir imparatorluk statüsünü hala koruyordu. Doğru, imparatorluğun mevcut ihtişamı artık ekonomik yetenekleriyle dengelenmiyordu, bu nedenle İngiliz dış politikasının yeni amaç ve hedefleri daha pragmatikti. Avrasya'da ortaya çıkan siyasi ve jeopolitik durum, Orta Asya ve Kafkasya

bölgesinde yeni jeo-ekonomik beklentileri şartlandırdı. Öte yandan, yalnızca jeo-ekonomik çıkarlara dayalı bir İngiliz politikası fazla dikkat çekmeyebilirdi. Dış politikasını ekonomik çıkarlara dayandıran Resmi Londra, Washington ile yakın işbirliği yapmaya çabılıyor ve kendi oldukça bağımsız amaç ve hedefleri tarafından yönlendirildi (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007, s. 88).

Genel olarak, Büyük Britanya'nın Kafkasya bölgesindeki çıkarlarının Amerika Birleşik Devletleri'nden daha geniş olduğunu söyleyebiliriz. Güvenlik ve istikrar gibi konuları ön planda tutan ABD'nin bölgedeki stratejik çıkarları sadece petrol gelirleriyle sınırlı. Aslında Kafkaslar ve Orta Asya bölgesindeki amaç ve hedefler ne kadar basit görünse de, Büyük Ceyhun Mubariz oğlu Alakbarov'un 68 bölgedeki stratejik çıkarları şimdilik sadece petrol ve gaz projeleriyle sınırlı. Şu anda dünyada ABD ve İngiltere'nin jeopolitik ve jeoekonomik çıkarlarının hizalandığı ve bir birlik oluşturduğu birkaç İngiliz projesi var. Bu projelerin uzun ve kısa vadede uygulanmasını planlayan İngiliz diplomasisi, Kafkas bölgesinin özelliklerini ve sorunlarını derinlemesine inceledi. Kafkasya'yı kapsayan bu program çerçevesinde sivil toplum, yerel basın, halkla ilişkiler ve uluslararası ilişkilerin geliştirilmesine yönelik bazı teknolojiler uygulanmakta, konferans, seminer, yuvarlak masa toplantıları gibi çeşitli eylemler düzenlenmektedir (Lunn; Miller and Smith, 2008, s. 53).

Böylece, 17 Aralık 2013 tarihinde Ceyhun Mubariz oğlu Alekbarov 70 tarafından Bakü'de bu projeye ilişkin nihai yatırım kararı için bir imza töreni düzenlendi ve törene birçok ülkenin üst düzey yetkililerinin yanı sıra Dışişleri Bakanı da katıldı.. 2011 yılında iki ülke arasındaki ticaret cirosunun 501 milyon ABD doları olduğu ve İngiltere'nin Azerbaycan'ın 15., Avrupa Birliği ülkeleri arasında ise 4. büyük ticaret ortağı olduğu biliniyor. Birleşik Krallık, Azerbaycan'daki en büyük yabancı yatırımcı olmaya devam ediyor. Sonraki yıllarda Azerbaycan'da yaklaşık 300 İngiliz şirketi faaliyet gösterdi. Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Komitesi rakamlarına göre, 2012 yılında İngiliz yatırımları Azerbaycan ekonomisindeki tüm yabancı yatırımların %51,7'sini oluşturuyordu. İngiliz-Azerbaycan İş Konseyi (BBC), iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin yanı sıra ticaret ve yatırım ilişkilerini genişletmek amacıyla Eylül 2009'da kuruldu. İş Konseyi düzenli olarak İngiliz şirketlerinin delegasyonlarının Azerbaycan'a ziyaretlerini ve Londra'da Azerbaycan'a özel iş etkinlikleri düzenlemektedir. Azerbaycan ile Büyük Britanya arasındaki diğer çok taraflı işbirliği alanlarında olduğu gibi, kültürel ilişkilerin gelişme hızı da tatmin edici kabul edilebilir.

Azerbaycan'da faaliyet gösteren ve İngiliz kültürünün tanıtımını yapan çeşitli insani yardım kuruluşlarının tecrübelerini inceleyerek, Azerbaycan dili ve kültürünü İngiltere'de yaymak için gerekli çalışmaları yapmak çok faydalı olacaktır. XXI yüzyılın başında, kültürel ve insani ilişkilerin gelişimi yüksek bir hızla devam etti. Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren Azerbaycanlı örgütlerin sayısı önemli ölçüde artmıştır. 1997 yılında kurulan Anglo-Azerbaycan Derneği, insani alanda işbirliği geliştirme sürecini hızlandırmış ve bu, sonraki yıllarda ikili kültürel ilişkiler için sağlam bir temel oluşturmuştur. Yurtdışında eğitim görmek isteyen Azerbaycanlı gençlerin ilgi gösterdiği ülkelerin başında İngiltere'nin geldiği biliniyor. 1842 Azerbaycanlı öğrenci “Azeri gençlerinin yabancı ülkelerde eğitimi için 2007-2015 devlet programı” çerçevesinde dünyanın 27 ülkesinde eğitim gördü ve bunlardan 419'u Birleşik Krallık'taki çeşitli üniversitelerden mezun oldu. Birleşik Krallık'ta faaliyet gösteren Azerbaycan kuruluşlarının ve Azerbaycan öğrenci topluluklarının sayısının artması da ilerleyen yıllarda insani ilişkilerin artan bir hızla geliştiğini göstermektedir. Bunlar arasında Avrupa Azerbaycan Topluluğu (TEAS), Azerbaycan Evi, Londra Azerbaycan Pazar Okulu (“Hazar Khazri”), SOAS-Azerbaycan Öğrenci Topluluğu, Exeter-Azerbaycan Öğrenci Topluluğu, UCL-Azerbaycan Topluluğu ve ayrıca Cambridge, Oxford bulunmaktadır, Manchester, Sheffield ve Aberdeen'deki öğrenci topluluklarının isimlerini belirtmek yeterlidir (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007, s. 88).

Son olarak jeopolitik gerçekler dikkate alındığında, önümüzdeki yıllarda dünyada gerçek bir işleve sahip küresel bir işbirliği sisteminin ortaya çıkmasının göz ardı edilmemesi gerektiğini söylemek mümkündür. Bu sistemin, dünya çapında istikrar ve barış için sorumluluk üstlenebilecek uluslararası bir istikrar sağlayıcı olarak giderek daha fazla işlev görmesi muhtemeldir. “Yüzyılın Sözleşmesi” ile uygulanmaya başlayan ulusal petrol stratejisinin uygulanmasında İngiliz şirketleri, stratejik ve en güvenilir müttefik misyonunu yerine getiriyor. Bu projenin, Azerbaycan'ın ana petrol ihraç boru hattı olan “Bakü-Tiflis-Ceyhan” ve doğalgaz boru hattının “Bakü-Tiflis-Erzurum” inşaatında Azerbaycan'ın ana ortağı olarak hareket eden BP şirketi tarafından gerçekleştirilmesi en bariz olarak kabul edilebilir. Azerbaycan-İngiliz ekonomik ittifakı örneği. Bu nedenle Azerbaycan-İngiliz ilişkilerini uluslararası ekonomik ilişkiler sistemi bağlamında incelemek daha uygundur. Bu sorunun bilimsel düzeyde araştırılması, uluslararası ekonomik ilişkiler sistemine yeni katılan Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ekonomi politikası teorisinin, ihracat-ithalat stratejisinin, etkin yatırım politikasının

geliştirilmesi açısından çok etkili sonuçlar verebilir. Büyük bir ekonomik potansiyele sahip olan Azerbaycan ile İngiltere arasındaki ilişkilerin yeni bir aşamaya girdiğini söylemek mümkündür (Brzezinskiy, 2018, s. 67-69).

2.3. BM VE AZERBAJYCAN'DA MEVCUT OLAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

İnsan Hakları Komitesi en son 2009'da Azerbaycan'ı gözden geçirmiş ve burada kadınlara karşı ayrımcılık ve aile içi şiddet, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından adil yargılanma ve keyfi gözaltı, düşünce ve ifade özgürlüğü ve örgütlenme özgürlüğü gibi konularla ilgili endişelerini dile getirmişti. “2016'daki inceleme, durumun 2009'dan bu yana ne kadar kötüleştiğini ve yetkililerin 2009 tavsiyelerine uymadığını gösterdi. İnsan Hakları Evi Vakfı'nın (HRHF) Savunuculuk Başkanı Florian Irminger, Komite'nin sonuçları, diğer uluslararası kurum ve kuruluşların altını çizdiklerinin bir başka teyididir: Azerbaycan'da insan hakları savunucuları, sivil toplum ve bireysel özgürlükler için kötüleşen bir durum ” söylendi, 2009 ve 2016 yıllarında Cenevre'de Azerbaycan sivil toplumu ile birlikte incelemelere katıldı. Azerbaycan'ın 17 bağımsız uzmandan oluşan İnsan Hakları Komitesi nezdindeki incelemesi, hükümeti temsil eden 13 kişilik bir delegasyonla 20 ve 21 Ekim 2016 tarihlerinde Cenevre'de gerçekleşti. Komite'nin sonuç ve tavsiyeleri 4 Kasım 2016'da yayınlandı (İnsan Hakları Komitesi'nin Azerbaycan'a ilişkin sonuç gözlemleri, 2016).

Ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) liderlerinin durumunun hiçbir şekilde düzelmediğini de sözlerine ekledi ve Azerbaycan'ın Komite'nin bu konudaki sorularını yanıtlamamasından üzüntü duyduğunu belirterek, “çok sayıda cezai soruşturmaya atıfta bulundu. STK'lara, onların ve üyelerinin malvarlığının dondurulmasına, ayrıca önemli sayıda kapatılan STK'ya karşı. Komite, kararlarında Azerbaycan'a “kamu dernekleri/STK'lar için sıkı kayıt gereklilikleri, kaydın reddi ve STK'ların geçici olarak askıya alınması veya kalıcı olarak kapatılması için geniş gerekçeler, kamu tarafından alınan bağış ve bağışlara ilişkin kısıtlayıcı düzenlemeler getiren yasaları, yönetmelikleri ve uygulamaları gözden geçirmesi” çağrısında bulundu. Komite ayrıca Azerbaycan'a “STK hibelerini düzenleyen yasal hükümlerin yabancı fonlara erişime izin vermesini ve aşırı sınırlı veya aşırı düzenlenmiş fon toplama seçenekleri nedeniyle kamu derneklerinin etkin işleyişini riske atmamasını” sağlamaya çağırdı (İnaç, 2014, s. 51).

Komite, Azerbaycan makamları tarafından gazetecilere, muhalif politikacılara, insan hakları savunucularına ve avukatlara mesleki faaliyetlerine misilleme olarak seyahat yasaklarının kullanıldığını vurguladı. Komite, Azerbaycan'ın Sözleşme'yi ihlal eden mevcut tüm yasakları kaldırmasının yanı sıra “gazetecilere, muhalif politikacılara, insan hakları savunucularına ve avukatlara keyfi olarak seyahat yasakları koymaktan kaçınmasını ve ülkeyi terk etme özgürlüklerine tam saygı gösterilmesini” tavsiye etti. Komite, 26 Eylül'de düzenlenen referandumla ilgili endişelerini dile getirerek, yetkililerin Anayasasında yapılan değişikliklerin Azerbaycan'ın yükümlülükleriyle uyumlu olmasını sağlamaları gerektiğini belirterek, Azerbaycan sivil toplumunun anayasanın ülkede insan haklarından yararlanmayı daha da kısıtlamaya hizmet edebileceği konusundaki endişelerini dile getirdi. Heyet üyesi Photini Pazartzis, Azerbaycan'da seçim süreçlerinde yaşanan usulsüzlüklerin “parti devletin gözünde normal” olduğunu belirterek, 26 Eylül anayasa referandumu hakkında da sorular sordu. Hükümet heyeti, “yaklaşık 45 avukattan oluşan uluslararası bir örgütün” 29 maddeden oluşan bir referandum kanunu hakkında sadece 10 gün içinde görüş bildirebileceğinden şüphe duyarak, Venedik Komisyonu'nun anayasa değişiklikleri hakkındaki görüşünü reddetti. Hükümet, inceleme sırasında benzer şekilde Venedik Komisyonu'nu diğer konularda görevden aldı. STK'lar seçim süreciyle ilgili endişelerini doğrudan Cenevre'deki Komite üyelerine de dile getirdiler. Referandumdan önceki haftalarda, süreci eleştirmek için sesini yükseltenlere yönelik gözdağı ve tutuklamalar düzenli olarak rapor edildi. Gazeteciler, blogcular, insan hakları savunucuları ve siyasi muhalifler, yetkililer tarafından referandumla ilgili bilgilerin yayılmasını ve protesto gösterilerine katılımlarını durdurmak amacıyla hedef alındı. Yetkililer protesto eylemlerinin gerçekleşmesini engellemeye çalıştı ve bazı durumlarda göstericilere ve gazetecilere saldırdı ve gözaltına aldı. Komite ayrıca Azerbaycan'ı tüm işkence ve kötü muamele iddialarının bağımsız ve tarafsız bir organ tarafından kapsamlı bir şekilde soruşturulmasını sağlamaya çağırdı ve İşkenceye Karşı Komite'nin (CAT) daha önceki bulgularını tekrarladı. Ayrıca Azerbaycan'ın tüm alıkoyma yerlerinin bağımsız ve etkili bir mekanizma tarafından düzenli olarak izlenmesini ve denetlenmesini sağlamak için gerekli reformları yapması ve süreçte STK'ları dikkate alması tavsiye edildi. Komite tarafından ayrıca, yetkilileri eleştiren ve işkence mağdurlarını, ayrıca insan hakları savunucularını, aktivistleri ve gazetecileri temsil eden avukatlara yönelik barodan ihraç gibi fiziksel saldırılar, siyasi saikli suçlamalar ve diğer misillemelere ilişkin raporların ele alınması için önerilerde bulunulmuştur. HRHF'nin “Risk Altındaki İnsan Hakları

Avukatları” nda bildirdiği gibi. Azerbaycan'a ayrıca “ülkedeki avukat eksikliğini etkin bir şekilde ele alma çabalarını iki katına çıkarma” çağrısında bulunuldu. Komite ayrıca Azerbaycan'dan avukatların bağımsızlığını ve güvenliğini garanti altına almak için alınan önlemler hakkında bir yıl içinde rapor vermesini talep etti (İnaç ve Erdoğan, 2006, s. 14).

Komite üyesi Yuval Shany, sorularını özgürlüklerinden yoksun bırakılan kişilerin avukata erişimi ve siyasi amaçlı davalar ve insan hakları savunucularını ve avukatları hedef alma iddiaları üzerine yoğunlaştırdı. Avukat İntigam Aliyev'inki de dahil olmak üzere Yuval Shany'nin gündeme getirdiği davalara atıfta bulunarak, Azerbaycan hükümeti “Azerbaycan'da hiçbir avukat, muhalefet figürü olan veya siyasi faaliyette bulunan belirli bir kişiyi savunduğu için işten atılmadı veya barodan atılmadı”⁷ (İnsan Hakları Komitesine SAİK sunumu, 2016).

2.4. DEVLETLERDE MEVCUT OLAN SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE ÖZELLİKLERİ

Göç alanında devlet politikasını uygulamak, yönetim sistemini geliştirmek, göç süreçlerini düzenlemek ve tahmin etmek ve ilgili devlet kurumlarının bu alandaki faaliyetlerini koordine etmek amacıyla kurulan Devlet Göç İdaresinin ana faaliyetlerinden biri, yasa dışı göçle mücadele alanında ülkeler arası diyalogu, ilgili alanlarda işbirliğini ve ilişkileri güçlendirmek, pratik ve yenilikçi uygulamaları hayata geçirmek amacıyla yabancı ülkelerin ilgili kurumları, uluslararası ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği ilişkileri geliştirmektir. genişleme, göç ve ilgili kalkınma yönetimi alanı. Bu bağlamda, Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Göç Servisi, göç süreçlerinin daha etkin düzenlenmesi için olası uluslararası araçları kullanmakta, göç alanında faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar ve yabancı ülkelerin ilgili kurumları ile ikili ve çok taraflı temelde işbirliği yapmaktadır. Devlet Göç Servisi, Uluslararası Göç Örgütü (IOM), Avrupa Birliği (AB), Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR), Bağımsız Devletler Topluluğu (CIS), Uluslararası Göçmenlik Merkezi ile çok taraflı temelde işbirliği yapmaktadır. Göç Politikasının Geliştirilmesi (ICMD), Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC) ve ayrıca Türkiye Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Hollanda Krallığı, Belçika Krallığı, Federal Almanya Cumhuriyeti,

⁷ Azerbaycan'ın gerçekten de Avrupa Konseyi mekanizmalarıyla işbirliği yapanları cezalandırma konusunda bir sicili var ve biz de benzer yıldırma ve misilleme taktiklerinin tekrar kullanılabilceğine (İnsan Hakları Komitesine SAİK sunumu 2016).

Ukrayna ile işbirliği, Tacikistan Cumhuriyeti ve diğer ülkelerle yasal göç, göçün etkin yönetimi, geri kabul, gönüllü geri dönüş ve göçmenlerin sosyal korunması alanlarında ikili ilişkiler temelinde ilişkilerini genişletir, ortak projeler uygular ve aynı zamanda Göç alanında ileri ve yenilikçi deneyimleri öğrenir (İnsan Hakları Komitesine SAİK sunumu, 2016).

Devlet Göç Servisi, Eşleştirme ve Teknik Yardım ve Bilgi Değişimi (TAIEX) gibi AB programlarını aktif olarak kullanır. Şimdiye kadar, 1 Eşleştirme ve 9 TAIEX projesi, Hizmet tarafından AB'nin desteğiyle başarıyla uygulandı. Ayrıca Devlet Göç Servisi, AB'nin Doğu Ortaklığı'nın “Demokrasi, iyi yönetim ve istikrar” adlı ilk platformunda temsil edilmektedir. Örgüt ile göç alanında ilişkilerin genişletilmesi yönünde atılan önemli adımlardan biri, 29 Kasım 2013 tarihinde imzalanan “Azerbaycan Cumhuriyeti ile AB arasındaki vize rejiminin basitleştirilmesi” ve “Azerbaycan Cumhuriyeti ile AB arasındaki vize rejiminin basitleştirilmesi” ve “Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Geri Kabulüne İlişkin Anlaşmalar” olmuştur. 28 Şubat 2014 tarihinde Azerbaycan Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği arasında izinsiz yaşayan kişiler”. Ayrıca, 5 Aralık 2013 tarihinde, “Azerbaycan Cumhuriyeti, Avrupa Birliği ve katılımcı üye ülkeleri arasında Yer Değiştirme Ortaklığı Ortak Bildirgesi” “ imzalandı. Kuruluş, ağırlıklı olarak uluslararası ortaklarla yürütülen göç alanıyla ilgili uluslararası projelere bağış yapmaktadır (İnaç ve Erdoğan, 2006, s. 14).

Azerbaycan Cumhuriyeti IOM'ye üye olduktan sonra, bu kuruluş ile Azerbaycan Cumhuriyeti arasındaki işbirliği daha da gelişmiştir. İki kurum arasında göç süreçlerinin düzenlenmesi, göç alanında sunulan elektronik hizmetlerin iyileştirilmesi, etkin geri kabul yönetiminin oluşturulması, işgücü piyasası bilgi sisteminin güçlendirilmesi ve diğer ilgi alanları hakkında düzenli toplantılar ve görüş alışverişi yapılmaktadır. Yararlı işbirliğimiz sonucunda 2-3 Eylül 2015 tarihlerinde Azerbaycan Hükümeti'nin daveti üzerine IOM Genel Direktörü William Lacey Swing'in ülkemize resmi ziyareti ve Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın ile görüşmesi gerçekleştirilmiştir. İlham Aliyev, ülkemizin bu örgütle işbirliğine verdiği önemin açık bir örneğidir. Devlet Göç Hizmetlerini temsil eden heyetlerin, örgütün genel müdür yardımcısı Laura Thompson ve Arjantin Sabados liderliğindeki heyetlerin ülkemizi ziyaretleri de dahil olmak üzere çeşitli zamanlarda IOM Konseyi oturumları ve üst düzey konferanslara katılımı Güneydoğu Avrupa, Doğu Avrupa ve Orta Asya bölge

direktörünün görüşülmesi, işbirliğinin güçlendiğinin bir göstergesidir (İnsan Hakları Komitesine SAİK sunumu, 2016).

Örgüt, göçmenlerin haklarını korumaya ve ülkemizde sürekli entegrasyonlarına yönelik bir dizi önemli projeyi hayata geçirdi. Şu anda, “Azerbaycan'da uluslararası ileri uygulamalar ve standartlara dayalı olarak yolcuların becerilerinin ve belgelendirme operasyonlarının artırılması” ve “Azerbaycan'dan göçmenlerin gönüllü geri dönüşlerine yardımcı olma pilot projesi” ve organizasyonla ilgili tartışmalar birkaç yeni proje uygulama olasılığı, başarıyla yürütülüyor (İnsan Hakları Komitesine SAİK sunumu, 2016).

Azerbaycan Cumhuriyeti, ülkemizdeki mülteci ve yerinden edilmiş kişilerin sorunlarının çözülmesi yönünde BMMYK ile etkin bir şekilde işbirliği yapmaktadır. Örgütün Azerbaycan Temsilciliği ile Hizmet çalışanları arasında mülteci statüsünün belirlenmesi, topluma entegrasyonlarının organize edilmesi, sığınmacıların kendi ülkelerine gönüllü geri dönüşü ve diğer ilgi alanlarına yönelik düzenli iş toplantıları ve etkinlikler düzenlenmektedir (İnsan Hakları Komitesine SAİK sunumu, 2016).

Taraflar arasındaki ilişkiler, 2006 yılında Devlet Göç İdaresi ile Azerbaycan Cumhuriyeti Hükümeti arasında bir işbirliği anlaşmasının imzalanmasıyla yeni bir aşamaya girmiştir. Söz konusu kuruluş tarafından Migration: Expertise of the European Union (MIEUX) programı çerçevesinde ülkemizde birçok proje hayata geçirilmiştir. Şu anda, örgütle birlikte “Geri dönen Azerbaycan vatandaşları için yeniden entegrasyon desteği (RESTART)” projesi başarıyla uygulanmakta ve birkaç yeni projenin uygulanması olanakları araştırılmaktadır (İnsan Hakları Komitesine SAİK sunumu, 2016).

BDT, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin işbirliği yaptığı kuruluşlardan biridir. Devlet Göç Servisi, BDT çerçevesinde faaliyet gösteren Göçmen Organları Başkanları Konseyi'nde (MORSH) ülkemizi temsil etmektedir. Hizmet, yetkileri dahilinde, ülke liderliğinin özel görüşlerini dikkate alarak Konsey üyesi devletlerle (Ermenistan Cumhuriyeti hariç) işbirliği yapar. Konseyin 8. ve 19. toplantıları sırasıyla 30.09.2010 ve 12.10.2016 tarihlerinde Bakü'de yapılmıştır. Yukarıdakilere ek olarak, Uluslararası Kızılhaç Komitesi (ICRC), Kore Uluslararası İşbirliği Ajansı (KOICA) ve Alman Uluslararası İşbirliği Derneği (GIZ) gibi uluslararası ortaklarla mevcut ilişkileri derinleştirmek için uygun adımlar atılmaktadır. Bu nedenle, Hizmet çalışanlarının bilgi

ve becerilerinin artırılması amacıyla söz konusu kuruluşların yetkilileri ile düzenli toplantılar yapılmakta, uygulama gezileri ve yurt içi etkinlikler düzenlenmektedir. Ayrıca, ICRC'nin gözaltı izleme grubunun, Hizmet'in yasadışı göçmenler için gözaltı merkezlerini engelsiz bir şekilde ziyaret edebilmesi sağlanmaktadır (ARDMX, 2022).

Devlet Göç Servisi, diğer devletlerin göç konularından sorumlu kurumlarla da ikili ilişkiler geliştirir. Bu ülkeler arasında özellikle Türkiye Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu, Hollanda Krallığı ve Federal Almanya Cumhuriyeti isimleri sayılabilir. Azerbaycan Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki dostluk ve kardeşlik ilişkileri tarih boyunca üst düzeyde olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilgili kurumlarının başkanları ile Türkiye Cumhuriyeti'nin Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki büyükelçileri ve Teşkilatın liderliği arasında düzenli olarak toplantılar yapılmakta ve işbirliği perspektifleri tartışılmaktadır. Halihazırda Türk tarafı ile göç alanında yeni sözleşme projelerinin imzalanması yönünde çalışmalar devam etmektedir (İnaç, 2014, s. 38).

Devlet Göç Servisi'nin kurulmasından bu yana, Rusya Federasyonu'nun ilgili devlet organları ile ikili ilişkiler gelişmeye başlamıştır. Kurumlar arasında hem yönetim hem de çalışan düzeyinde karşılıklı iş ziyaretleri ve toplantılar düzenlendi, göç alanında deneyim alışverişi yapıldı ve uygulanan işbirliği platformları çerçevesinde ilişkiler kuruldu. Rusya İçişleri Bakan Yardımcısı Alexander Gorovoy'un BDT Bakanlar Kurulu'nun 2016 yılında Bakü'de gerçekleştirilen 19. toplantısına katılmak üzere Azerbaycan'ı ziyaret etmesi ikili ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlamıştır (İnaç ve Erdoğan, 2006, s. 14).

Hollanda Krallığı Adalet Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren Göçmenlik ve Vatandaşlığa Kabul Dairesi ile Geri Gönderme ve Geri Gönderme Servisi ile Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet Göç Servisi arasındaki ilişkiler, hem ikili hem de AB çerçevesinde başarılı bir şekilde geliştirilmektedir. uluslararası projeler. Devlet Göç Dairesi başkanı ile yukarıda adı geçen kurumların başkanları ile Hollanda Krallığı'nın Azerbaycan Cumhuriyeti Olağanüstü ve Tam Yetkili Büyükelçisi arasında düzenli toplantılar yapılır ve karşılıklı çıkar konuları tartışılır. 2018 yılında, Bakanlığın Geri Dönüş ve İade Hizmetleri Genel Müdürü Yannita Robbersen başkanlığındaki heyetin ülkemizi ziyareti ile Geri Dönüş ve Geri Dönüş, Göç ve Vatandaşlığa Kabul Başkanları ile gerçekleştirilen görüşmeler, Hizmetler, Hizmet Başkanının 2019 yılında Hollanda Krallığı'na yaptığı ziyaret kapsamında ikili ilişkileri daha da güçlendirmiş,

derinleştirmiş ve alanında işbirliğine ilişkin Mutabakat Zaptı'nın hazırlanması yönünde mutabakata varılmıştır (İnaç, 2014, s. 52).

Federal Almanya Cumhuriyeti, hizmetin göç alanında yakın işbirliği yaptığı eyaletlerden biridir. Devlet Göç Dairesi, Almanya İçişleri Bakanlığı Göç Dairesi, Bielefeld şehrinde Yabancılarla Çalışma Merkezi Dairesi ve ayrıca göç mevzuatının iyileştirilmesi alanlarında Azerbaycan'da faaliyet gösteren Alman kurumları ile ilişkilerini geliştirir, yurt dışında yaşayan vatandaşlarımız da dahil olmak üzere göçmenlerin haklarının korunması, geri kabul, yeniden entegrasyon ve vatandaşlık. Devlet Göç Hizmetlerini temsil eden heyetin Kasım 2018'de Federal Almanya Cumhuriyeti'ne yaptığı resmi ziyaret ve ziyaret çerçevesinde gerçekleştirilen görüşmeler, işbirliğinin güçlendirilmesi yönünde atılan önemli adımlardı. İki ülke arasında göç alanında işbirliği anlaşması, “Azerbaycan Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz Yaşayan Kişilerin Geri Kabulüne Dair” Anlaşmanın Uygulanmasına Dair Protokol Taslakları üzerinde anlaşmaya varılıyor⁸ (ARDMX, 2022).

2.5. ULUSLARARASI SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE AĞLARLA İŞBİRLİĞİ

Uluslararası Kızıl Haç Komitesi- Komiser, Uluslararası Kızılhaç Komitesi ile etkin işbirliği ilişkileri kurarak, işgal altındaki topraklarda Ermeni ordusu tarafından alınan rehine veya tutsaklara yönelik işkencelerin önlenmesi, haklarının korunması ve bu kişilerin bir an önce ailelerine iade edilmesi için aktif olarak çalışmaktadır (Ombudsman, 2022).

Ayrıca BM ve uluslararası toplum tarafından tanınan Azerbaycan topraklarında Ermeni ordusu tarafından Azerbaycanlıların rehin alınmasının uluslararası hukuka tamamen aykırı olduğunu ve yakalanan Azerbaycanlıların eylemleri hakkında sözde mahkemenin haksız kararı olduğunu belirtti. ⁹Hiçbir suç işlemeyen vatandaşların müebbet hapis cezasının yetersiz olduğu ve hiçbir norma uymayan 22 yıl hapis cezasının hukuka aykırı bir mahkeme tarafından kabul edilip daha sonra onaylandığına

⁸ Göç süreçlerinin düzenlenmesi çalışmalarını iyileştirmek ve göç kurumlarında çalışan çalışanların becerilerini artırmak için Devlet Göç Servisi, gelişmiş ülkelerin göç makamları ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde bir dizi başarılı projeyi hayata geçirmiş ve bu konudaki çalışmalar yapılmıştır.

⁹ Schengen ülkeleri, Doğu Ortaklığı ve Batı Balkanlar, Orta Asya ülkeleri, Rusya ve Sürdürülebilir bir göç düzenleme sistemi oluşturmak amacıyla oluşturulan Prag Süreci ve 50'den fazla hükümet ve 10 uluslararası kuruluşun oluşan Budapeşte Süreci çerçevesinde işbirliğini genişletiyor (ARDMX, 2022).

dikkat çekti. Aynı zamanda komiser, Ermenistan'ın da taraf olduğu Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 12. maddesi uyarınca herkesin hareket özgürlüğüne sahip olduğunu vurguladı (İnaç, 2014, s. 52).

Avrupa Ulusal İnsan Hakları Enstitüleri ağı

Azerbaycan Ombudsmanı, 2013 yılında kurulan Avrupa Ulusal İnsan Hakları Enstitüleri Ağı ile aktif işbirliği ilişkilerine sahiptir. Ağ, Ulusal İnsan Hakları Enstitüleri (NIHI) ile BM ve onun bir dizi alt kuruluşu arasında etkili bir işbirliğinin kurulmasında önemli bir rol oynamaktadır (Ombudsman, 2022).

Söz konusu ağ, 2014 yılından itibaren Ulusal İnsan Hakları Enstitüleri Akademisi'nin seminerlerini düzenlemekte ve Avrupa bölgesinde faaliyet göstermekte olup, İnsan Hakları Kurumlarının üst düzey çalışanlarını Akademi'ye davet ederek, konferansların prestijli uluslararası kuruluşların deneyimli uzmanları tarafından verildiği Akademi'ye verilmektedir. BM, Avrupa Konseyi ve AGİT gibi ve profesyonelliklerini daha da artırmak için çalışıyorlar. Azerbaycan Ombudsman Kurumu'nun iki çalışanı bu Akademi'den mezun olmuş ve diplomalar almıştır (Delanty, 2013, s. 74).

Avrupa Çocuk Hakları Ombudsmanları Ağı

Azerbaycan Cumhuriyeti Ombudsmanlık kurumu, Innocenti araştırma merkezinin tavsiyesi üzerine 2008 yılında Avrupa Çocuk Hakları Ombudsmanları Ağı'na (ENOC) üye olmuştur. Özellikle, Azerbaycan Cumhuriyeti Ombudsmanlık kurumunun, Avrupa Çocuk Hakları Ombudsmanları Ağı'nın (ENOC) bir üyesi olan çocuk hakları konusunda uzman olmayan ilk kurum olduğu belirtilmelidir.

ENOC ile işbirliği çerçevesinde, Komiser, çocuk hakları konusunda çeşitli çalışma gruplarının bir üyesi olarak kuruluşa fikir ve deneyim açısından katkıda bulunur ve gelen taleplere cevap verir. Komiser'in tavsiyesi sonucunda, Avrupa Genç Danışmanlar Ağı (ENYA – Avrupa Genç Danışmanlar Ağı) projesi 2010 yılından bu yana ENOC tarafından uygulanmaktadır (İnaç, 2014, s. 52).

Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasının 109. maddesinin 32. fıkrasına dayanılarak karar verilmiştir: “Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki sivil toplum kuruluşlarına devlet desteği alanında yönetimin iyileştirilmesi ve Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 13 Aralık 2007 tarihli 674 sayılı Kararnamesi'nin yürürlükten kaldırılması hakkında” -Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na Bağlı Devlet

Örgütleri” 19 Nisan 2021 tarih ve 1317 sayılı Kararnameye 8.1-1 maddesi eklendi: (Azerbaycan Cumhuriyeti Yasama Koleksiyonu, 2021, No. 4, Madde 322).

“8.1-1. Bu Kararın 7.2 ve 7.3 maddeleri uygulanıncaya kadar, sivil toplum kuruluşlarının hibe finansmanı ile ilgili yarışmaların düzenlenmesine ilişkin geçici prosedür, hibe tutarının belirlenmesine ilişkin geçici kriterler ve her bir konu için hibe tutarının üst sınırı ve ayrıca Ajans tarafından finanse edilen projelerin uygulanması üzerinde koordinasyon ve kontrolün uygulanması, uygulanan projelerin izlenmesi ve değerlendirilmesi için geçici prosedürün onaylanması ilave olundu (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 2022).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
AZERBAJCAN'DA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI ÖNEMİ

3.1. AZERBAJCAN'DA SİVİL KURULUŞLARIN OLUŞUMU VE GELİŞİMİ

Azerbaycan toplumunun her alanında köklü değişikliklere ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç, medeni kalkınma yolundaki reform stratejisi çerçevesinde ülkemiz için gereklidir. Cumhuriyetin küresel ölçekte iç ve dış gelişimine ilişkin sorunları anlamak için bu değişimler yapıcı tartışmalara ve tartışmalara ihtiyaç duymaktadır (Modern Teknoloji, 2022).

Sivil toplumun yaratılması ve güçlendirilmesi, yasal bir devletin kurulmasının sloganı değil, ülkenin kapsamlı kalkınmasının ana koşuludur. Özgür bir toplum, yasal bir devlet, hukukun üstünlüğü, güçlü bir ekonomi, güçlü bir ordu, esnek bir dış politika, Azerbaycan'ın çıkarlarının tam olarak korunması ve güçlendirilmesi - bunlar önümüzde küresel yönlerdir. Bu gibi durumlarda devlet kavramı, devletin inşası, devlet ve toplum sorunları, toplumun sosyal ve siyasal yaşamının doğru yönde gelişmesinin sağlanması konuları büyük önem arz etmektedir (İnaç, 2004, s. 38).

Azerbaycan'ın temel ilkeleri arasında devletçilik ilk sırada yer almaktadır. Çünkü halk için en önemli konu devletidir. Devlet yoksa, bir ideoloji, ideoloji ve ilkedden söz etmek, sadece halkın asimile olma ve devlet kurma yolunda millete dönüş yolunda yaptığı girişimlerin toplamından bahsetmektir. İkinci temel ilke yasallıktır. Gerçekten de, bir devlet varsa, hukuk da olmalıdır.

Hukuk olmazsa devlet olmaz: Devletin dayandığı hukuk, yönetiminin ana hatlarını ve ilkelerini belirler (Modern Teknoloji, 2022).

Azerbaycan'da sivil toplumun yaratılması ve gelişmesine yönelik en ciddi adım, 27 Temmuz 2007 tarihli Cumhurbaşkanı kararnamesinden sonra sivil toplum kuruluşlarının geliştirilmesi kavramının kabul edilmesi ve bu belgenin hükümlerinin uygulanmasıydı.

Böylece Azerbaycan Cumhuriyeti bünyesindeki Sivil Toplum Kuruluşları Devlet Destekleme Konseyi'nden ülke STK'larının finanse edilmesi süreci ve bu sayede ulusal çıkarları ve devleti ön planda tutan III. ilgi, başladı. Bu bağlamda, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na bağlı Sivil Toplum Kuruluşları Devlet Destekleme Konseyi ve Kitle İletişim Araçlarını Geliştirme Devlet Destekleme Fonu tarafından finanse edilen projeler ağırlıklı olarak Azerbaycan'ın ulusal çıkarlarına hizmet etmektedir (İnaç, 2007, s.27).

Ülkenin toprak bütünlüğü ile ilgili konuların dünya toplumuna iletilmesi, uluslararası mahkemelerde bir milyondan fazla mülteci ve yerinden edilmiş kişinin ihlal edilen haklarının korunması, Azerbaycan'da sosyo-politik ve demokratik süreçlerin sosyal alanda derinleştirilmesi sağlık, çevre sorunlarının çözümü, eğitim, bilim ve kültür de dahil olmak üzere bir bütün olarak, STK'ların girişimlerinin desteklenmesi kalkınmanın ön saflarında yer almaktadır. Objektiflik prizmasından yaklaşırsak, bahsettiğimiz kurumların kurulmasının ülkemizde sivil toplumun oluşumunda yeni bir aşama olduğunu görürüz (Modern Teknoloji, 2022).

“Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sivil toplum kuruluşlarına devlet desteği” kavramı açıkça şunu belirtmektedir: “Sivil toplum kuruluşlarına devlet desteğinin amaçları, toplumumuzda yeni bir ilişki modeli oluşturmak, sivil toplum kurumlarını modernize etmek, vatandaş inisiyatiflerini artırmak, ulusal çıkarları koruma alanındaki sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini teşvik etmek, sosyal açıdan önemli sorunların çözümüne katılmak, devletin ve toplumun gelişimi için önemli olan program ve projelerin finansmanını sağlamaktır”. Nitekim devletin ulusal STK'ları sahiplenmesi, ülkedeki sivil toplumun daha da gelişmesi, STK'lara devlet desteği sağlayan programın hayata geçmesi ve kitle iletişim araçları, ulusal STK sektörünün faaliyetlerinde yeni bir aşamanın başladığını gösteriyor. ve sivil toplumun inşası. Ancak Azerbaycan'da bazıları hala III. sektörü geliştirmeye yönelik çabaları “devletin sivil toplum kuruluşlarını tamamen kontrol altına alma ve maliyelerini kontrol altında tutma girişimleri” olarak değerlendiriyor. Aslında devletin temel amacı, ülkedeki sivil toplum kuruluşlarının yabancı bağışçı kurum ve fonlara olan bağımlılığını tamamen ortadan kaldırmak, ulusal bir bağışçı kuruluş kurmak ve en önemlisi, finansman dışı finansman konusunda mevcut uluslararası deneyimi incelemektir. -devlet kuruluşları ve yerel koşullara en ilerici ve gerekli unsurları uygular. Bu programın uygulanması sayesinde, ülke STK sektörünün kapsamının, maddi ve teknik tabanının daha da genişletileceği ve güçlendirileceği kesin olarak söylenebilir (İnaç, 2012, s. 200).

Aynı zamanda, STK'ların bireysel kamplara, siyasi kurumlara, yabancı bağışçılara ve bir bütün olarak bireylere bağımlılığını sona erdirme yönünde ciddi değişiklikler olacaktır. Yılın başından itibaren yerel sivil toplum kuruluşlarının yabancı ülkelerdeki kurum, vakıf ve yapılardan dış hibe almalarının kısıtlanmadığı netlik kazanmıştır. Devlet Destekleme Kurulu tüzüğünde de, devletin sağladığı fonların, o kuruluşun yabancı ülkelere ve uluslararası kuruluşlardan aldığı fonlara herhangi bir

engel oluşturmadığı ve alternatifi olmadığı açıkça belirtilmektedir. Basitçe söylemek gerekirse, bu fonlar önemli ve önemlidir, çünkü devlet bunları tahsis eder. Yani devlet, sivil toplumun ve STK'ların gelişimini destekler ve işbirliği yapar. Ayrıca STK'ların yabancı bağışçılara bağımlılığını etkiler ve azaltır. Devletin önümüzdeki yıllarda STK'lara daha fazla kaynak ayıracağına inanıyoruz. Çok önemli bir faktör olmasının yanı sıra sivil toplum kuruluşları ile devlet arasındaki ilişkileri yeni bir boyuta taşımak olarak da anlaşılabilir. Yeni durumdan sadece Azerbaycan toplumu yararlanacak. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'na bağlı Sivil Toplum Kuruluşları Devlet Destekleme Konseyi'nin toplumda oynadığı ve oynamaya devam edeceği rolü belirlemek için birkaç noktaya bakmak gerekiyor. Bu kurumlardan bahsederken birkaç önceliğe değinmek gerekiyor. Öncelikle, Azerbaycan'ın Avrupa'ya entegrasyonunda sivil toplumun rolünün artırılması için Konsey'in oynayabileceği ve oynamaya başladığı rolden bahsetmeliyiz. Bugün toplumumuzun gelişimine aktif olarak katılan STK sektörü, Azerbaycan'ın Avrupa'ya entegrasyon sürecinde aktiftir. Toplumumuzun gelişimi ile gerçekten ilgilenen kurumun bu doğrultuda yürüttüğü çalışmalar hızlandırılmalı ve geliştirilmelidir. Şüphesiz hem Devlet Destek Konseyi hem de Devlet Destekleme Fonu, Azerbaycan'ın Avrupa'ya entegrasyonu konusunda STK'ları desteklemek için yakın gelecekte daha fazlasını yapmayı planlamıştır. Avrupa değerlerinin incelenmesi, toplumda bu doğrultuda eğitim çalışmaları yapılması, aynı zamanda Avrupa kuruluşları ile karşılıklı işbirliği, toplumumuzun demokratikleşmesi yönünde çalışmalar yapılmaktadır. Buna insan hakları, adil yargılanma, demokratik reformlar vb. dahildir. faaliyetler dahildir. Devam eden süreçte üzerinde durulması gereken alan, Avrupa entegrasyonu sürecinde bağışçıların ve sivil toplumun faaliyetleridir. Devlet destekli projelerin diğer ana öncelikleri arasında milli ve manevi değerler, Dağlık Karabağ sorunu ve yurtseverliğin teşviki ile ilgili projeler özel bir yere sahiptir (Modern Teknoloji, 2022).

Yukarıdakilerin sonucunda görüşümüzü kısaca şu şekilde ifade edebiliriz: Azerbaycan'da sivil toplum yapısı oldukça normal bir düzeyde geliyor. Siyasi çoğulculuk ortamı genişletilir ve modern gereksinimlere uyarlanır. Azerbaycan'ın hoşgörülü ortamı biraz genişliyor. Devletin cumhuriyet içindeki ve dışındaki konumunun güçlendirilmesi, devlet yönetiminin daha da iyileştirilmesi ve şeffaflığının sağlanması, diğer yandan ülkedeki siyasi sistemin temelini oluşturan kurumların faaliyetlerinde gelişme görülmektedir. Sorunun bir diğer temel nedeni de

toplumumuzun ücretsiz kamu finansmanı almaya hazır olma düzeyinin çok düşük olmasıdır. Medeni ve gelişmiş ülkelerde sivil toplum kuruluşları öncelikle devletin ilgili yapılarından finanse edilmektedir. Çünkü STK devletten aldığı maddi destekle devlet için çalışır, vatandaşlarının sorunlarını çözmeye çalışır ve bu sorunları uluslararası kuruluşlar düzeyine yükselterek ülkesinin imajını yükseltmeye çalışır (İnaç, 2014, s.37).

ABD'den Avustralya'ya, Danimarka'dan Güney Afrika Cumhuriyeti'ne hiçbir ülkenin STK'sı kendi toplumunun iltihaplı yaralarını başka ülkelerin tartışmasına ve yargısına bırakmak istemez. Ne yazık ki Azerbaycan'da bazı güçler karşılıksız devlet yardımlarının varlığına inanmamakta ve III. Bu değerlendirmenin temelinde toplumda var olan kamu ve idari olumsuzlukların Sivil Toplum Kuruluşları Devlet Destekleme Kurulu'nun faaliyetlerine yanlış uygulanması yatmaktadır. Bu sürecin kendiliğinden gerçekleştiğini düşünürsek, demokrasinin oluşum sürecinin bir sonucu olarak gözlemlenen nesnel kusurlardan biri sayılabilir. Ancak bu eleştiriler ve baskılar maksatlı ve planlıdır. Daha basit bir ifadeyle, kavga para ile ilgilidir ve yine daha önce de belirttiğimiz gibi, “neden onlara olsun da bana değil” düşüncesiyle oluşturulmuş bir dizi sanal imgedir. Devlet bütçesinden karşılıksız, planlı karsız ödenekler yoluyla III. sektörün finansmanına yönelik psikolojik tutum biçimleri de bu tür fikirlerin ürünü olan “eleştirileri” oluşturmaktadır (Budak, 2019, s. 79).

STK'lar, Konsey'in görüş ve kararları ne olursa olsun her projenin finanse edilemeyeceğini bir kez ve kesin olarak anlamalıdır. Danıştay STK'lara Destek bu sorunun çözümüne yönelik ilk adımlarını atmaya başladığında, memnuniyetsizliğin ortaya çıkmasını neredeyse doğal bir olgu olarak kabul etmeliyiz, çünkü şimdiye kadar var olan koşullar bireysel STK'lar için elverişliydi. Tahsis edilen fonların kontrolünün zayıf olduğu, belirtilen hedeflerin ve hedeflerin soyut olduğu ve finansmanın tamamen yabancı bağışçı kuruluşlara bağlı olduğu durumlarda, Azerbaycan'ın ilgili devlet yapılarının olayların yanlış gidişatına zorla müdahale girişimleri her seferinde “devlet baskısı”, hatta “demokrasinin boğulması” olarak sunuldu. Kontrolsüz finansal akışlardan ticari amaçlarla yararlanan sivil toplum kuruluşları, toplumsal sorunların çözümünde devlete destek olmaktan çok kişisel refah düzeyinin yükseltilmesinde rol oynamışlardır. Sorunun diğer yanı ise Devlet Destekleme Kurulu kurulana kadar ülkedeki STK'ların tamamen yabancı bağışçı kuruluşlara bağımlı olmasıydı. Görünüşte burada yanlış bir şey yok, tam tersine STK'ların belirli finansal kaynakları ülkeye çekerek buradaki sorunların çözümünde rol oynadığı söylenebilir. Ancak uluslararası

ilişkilerin ve özellikle ulusötesi kamu fonlarının faaliyet tecrübesi, sadece dünyanın farklı yerlerinde ait oldukları devletlerin çıkarlarını tam olarak tatmin etmeye çalıştıklarını ve o devletin çıkarlarına uygun programları uygulamaya çalıştıklarını göstermektedir (İnaç, 2016: s. 97).

Yabancı bağışçı kuruluşların yerel STK'lar tarafından sunulan projelere yönelik tutumunun, gerçek iş yapan kamu kuruluşlarında ciddi sorunlara yol açtığını da belirtmek gerekir. Fon yetersizliğinden dolayı toplum için çok gerekli olan ve gerçek kalkınmaya yol açabilecek projeler hazırlayan STK'lar bile zayıflamak zorunda kalmış ve bazı durumlarda faaliyetlerini dondurmuş, ciddi bir krizle karşı karşıya kalmıştır. Ayrıca, STK'lar arasında tamamen ticari çıkarlar ve faaliyet alanları için çıkan anlaşmazlıklar ve çatışmalar, bu sektörde yaşanan çelişkili durumu daha da ağırlaştırdı¹⁰ (Haviland, 2002, s.35).

3.2. AZERBAJCAN'DAKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ ÖZELLİKLERİ

Sivil toplum kuruluşlarının oluşumunda sivil toplum kuruluşları önemli bir rol oynamaktadır. Sivil toplum kuruluşları, hangi ülkede faaliyet gösterirlerse gösterebilirler, orada bulunan diğer kuruluşlarla ortak özelliklerin taşıyıcısı olurlar. Bu nedenle STK'lar da faaliyetleri sırasında devletin yürürlükteki yasalarına uymalı ve yürürlükteki mevzuata uymalıdır. Başka bir deyişle, STK'lar yetkileri ve faaliyetleri dahilinde sorumluluklarını her zaman hissetmelidir (İnaç, 2018, s. 309).

Bu sorumluluğun oluşturulabilmesi için Azerbaycan da dahil olmak üzere dünyanın sivil toplum kuruluşlarının bulunduğu herhangi bir ülkede sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerinin yasal güvence altına alınması için bir takım kanunlar ve normatif düzenlemeler bulunmaktadır. Bu yasalardan bazıları doğrudan, bazıları ise dolaylı olarak STK sektörünün faaliyetlerini düzenlemede istisnai bir rol oynamaktadır. Azerbaycan STK sektörünün faaliyetleri için devlet garantisi sağlayan ana yasa, ülkenin 1995 yılında kabul edilen anayasasıdır. Anayasanın örgütlenme özgürlüğünü içeren 58. Maddesi, herkesin başkalarıyla bir araya gelme, siyasi parti, sendika ve diğer kamu dernekleri dahil herhangi bir dernek kurma veya mevcut bir derneğe üye olma hakkını düzenlerken, bu derneklerin serbest işleyişini verir.1998 yılında “Hibeler Hakkında

¹⁰ Azerbaycan sivil toplum inşasında önemli ilerlemeler kaydetti, ülkede istikrarlı bir sosyo-politik durum ortaya çıktı ve dinamik bir gelişme gözlemlenebilir. Yakın gelecekte dinamik kalkınma sürecinin hızlanarak ülkede güçlü bir sivil toplumun oluşmasını temenni ediyoruz. ((Modern Teknoloji, 2022).

Kanun”un kabul edilmesi, sivil toplum kuruluşlarının ana finansman kaynağının ve bir bütün olarak bağışçı-alıcı ilişkisinin düzenlenmesi açısından istisnai bir öneme sahiptir. Yasanın 1. Maddesi, STK'ların finansman için öncelikli kabul edilen alanlarda - “insani, sosyal ve ekolojik, sosyal amaçlı tesisler ve altyapı restorasyon çalışmaları, eğitim, sağlık, kültür, hukuki danışmanlık, bilgilendirme, yayıncılık ve spor - doğrudan yer aldığını belirtmektedir. “Programlar, bilim, araştırma ve tasarım programları ile devlet ve toplum için önem arz eden diğer yönler yasama düzeyinde ayrı ayrı belirlenir (Haviland, 2002, s. 87).

2000 yılında kabul edilen “Sivil Toplum Kuruluşları (Kamu Birlikleri ve Vakıflar) Hakkında Kanun”, sivil toplum kuruluşları ile ilgili çoğu konuya açıklık getirmektedir. Bu yasa, STK'ların kurulmasından ve yetkililerle olan ilişkilerine kadar ortaya çıkabilecek birçok konuyu düzenlemeye çalışmaktadır. Ayrıca kanun, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini, yeniden yapılanmasını ve tasfiyesini, yönetimlerinin temel ilkelerini düzenler. Kanunun 2. Maddesi, “kamu birliği” ve “fon” kavramlarından bahseder ve bunlara aşağıdaki tanımı verir: “Kamu birliği - çeşitli gerçek veya tüzel kişilerin girişimiyle oluşturulan gönüllü, kendi kendini yöneten bir dernektir. kuruluş belgelerinde tanımlanan amaçlarla ortak çıkarlar, faaliyetinin temel amacı olarak gelir elde etmeyi amaçlamayan ve geliri üyeleri arasında paylaşmayan bir sivil toplum kuruluşudur. üyesi olmayan bir veya daha fazla gerçek veya tüzel kişinin gönüllü mülkiyet haklarının temeli, kültürel, eğitimsel veya diğer sosyal açıdan yararlı amaçları olan bir sivil toplum kuruluşudur (Delanty, 2013, s. 47).

Kanuna göre, sivil toplum kuruluşları, Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatı tarafından yasaklanmayan ve özellikle tüzükte belirtilen hedeflerle çelişmeyen, yurt içinde ve yurt dışında her türlü faaliyette bulunma hakkına sahiptir. sivil toplum örgütü. 4. Madde, STK'ların örgütsel ve yasal biçimlerini tanımlar. “STK'lar herhangi bir örgütsel ve yasal biçimde kurulabilir” (İnaç, 2020, s. 511).

STK'ların faaliyetleri ile ilgili bir diğer acil konu ise yeni oluşturulan kurumun adıyla ilgilidir. Sivil Toplum Kuruluşları (Kamu Birlikleri ve Fonlar) Hakkında Kanun'un 3.1. Maddesi, her bir sivil toplum kuruluşunun kurumsal ve yasal şeklini ve faaliyetlerinin niteliğini belirten bir isme sahip olması gerektiğini belirtmektedir. Sivil toplum kuruluşunun adı tüzüğüne yansıtılmalıdır. Fonun adı belirtilirken “fon” kelimesi kullanılmalıdır. Prensipte sivil toplum kuruluşları, kanuna uygun olarak devlete kayıtlı diğer sivil toplum kuruluşlarına ait isimler dışında herhangi bir isim kullanabilir.

Mevzuat, sivil toplum kuruluşunun adının hangi dilde yazılması gerektiğini belirtmemektedir. Ancak Anayasaya göre, devlet dilinin Azerice olduğu göz önüne alındığında, sivil toplum kuruluşlarının isimlerinin Azerice olarak gösterilmesi zorunludur. Azerbaycan diline ek olarak, sivil toplum kuruluşunun adı yabancı dilde de belirtilebilir (Bayramov, 2022).

Kanuna göre bir sivil toplum kuruluşu 2 şekilde oluşturulabilir: şirketleşme; Tanzimat. Sivil Toplum Kuruluşları (Kamu Birlikleri ve Vakıflar) Hakkında Kanuna göre, bir sivil toplum kuruluşunun yeri, tüzüğünde belirtilen yasal adresi ile belirlenir. Medeni Kanun'un 51'inci maddesi, bir tüzel kişiliğin daimi organının bulunduğu yerin tüzel kişiliğin yeri olarak kabul edildiğini belirtir (Bayramov, 2022).

Gerçek kişilerin Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına katılma hakkı vatandaşlıklarına bağlı değildir. Böylece Azerbaycan Cumhuriyeti vatandaşları ile yabancılar ve vatansız kişiler Azerbaycan'da faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarına katılabilirler. Sivil toplum kuruluşlarının katılımcısı olabilecek tüzel kişiliklerin kapsamı nispeten sınırlıdır. Bu nedenle, devlet gücü ve yerel özyönetim organları, sivil toplum kuruluşlarının katılımcıları (kurucuları, üyeleri ve yardımcıları) olamazlar (İnaç, 2021, s. 7).

Bir sivil toplum kuruluşunun tüzüğü, ana kurucu belgesi olarak kabul edilir. Sivil toplum kuruluşu hakkındaki tüm bilgiler tüzüğe yansıtılmalıdır: amacı, organizasyon yapısı, yönetim prosedürü ve faaliyetiyle ilgili diğer konular. Sivil Toplum Kuruluşları (Kamu Birlikleri ve Fonlar) Hakkında Kanun'un 13. maddesine göre, her bir sivil toplum kuruluşunun tüzüğünde aşağıdaki hususlara açıklık getirilmesi gerekmektedir (Bayramov, 2022):

- Sivil toplum kuruluşunun adı ve yeri;
- Faaliyetinin amaçları;
- Mülkiyet oluşum kaynakları;
- Tüzüğü kabul etme, eklemeler ve değişiklikler yapma prosedürü;
- Bir sivil toplum kuruluşunun tasfiyesi prosedürü; tasfiye durumunda kuruluşun mülkünü kullanma kuralları.

Bunlar hem kamu derneğinin hem de fonun tüzüğünde belirtilmelidir.

Gerekirse sivil toplum kuruluşu tüzüğüne eklemeler ve değişiklikler yapılabilir. Bu süreçlerin genel kuralları hakkında mevzuatta da gerekli talimatlar bulunmaktadır.

Sivil Toplum Kuruluşları (Kamu Birlikleri ve Fonlar) Hakkında Kanun'un 14.1. maddesine göre, bir kamu birliğinin tüzüğünde değişiklik, üst yönetim organının kararı ile yapılabilir.

Bir sivil toplum kuruluşu, mülkiyetinde veya operasyonel yönetiminde mevzuatla yasaklanmayan her türlü mülke sahip olabilir. Sivil Toplum Kuruluşları (Kamu Birlikleri ve Vakıflar) Hakkında Kanun'un 24. maddesine göre, bir sivil toplum kuruluşunun mülkünün parasal ve diğer oluşum biçimleri aşağıdaki gibidir: düzenli veya bir kerelik üyelik ücretleri kamu derneklerinin kurucuları veya üyeleri; gönüllü emlak vergileri ve bağışlar; mal satışından, hizmet sunumundan, iş performansından elde edilen gelir; hisse senetleri, tahviller, diğer menkul kıymetler ve mevduatlardan elde edilen temettüleri ve gelirler; kendi mülkünün kullanımı ve satışı sonucunda elde edilen gelirler; hibeler; kanunen yasaklanmayan diğer gelirler (İnaç, 2021a, s. 241).

Her kuruluşta olduğu gibi STK'ların da gelir elde etmesi mümkündür. Tabii bu da kanunlarda öngörülmüştür. Söz konusu kanunun 22.2. Maddesi, bir sivil toplum kuruluşunun, elde ettiği geliri kurucuları ve üyeleri arasında dağıtmadan, ancak kuruluşun amaçlarına ulaşmaya yönelik girişimcilik faaliyetlerinde bulunabileceğini belirtmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri ile ilgili bir diğer önemli kanun ise 2003 yılında kabul edilen “Devlet Tescil ve Tüzel Kişilerin Tesciline Dair Kanun”dur. Bu yasa, tüzel kişilik statüsü almak isteyen kuruluşların devlet tescil prosedürünü tanımlar (Bayramov, 2022).

Kanunun 8.1. Kanun'un 11. maddesi, tüzel kişilik statüsü elde etmek isteyen bir STK'nın tescilinin kural olarak en geç 40 gün içinde yapılması gerektiğini belirtmektedir. İstisnai durumlarda, denetim sırasında ek araştırma yapılması gerekiyorsa bu süre 30 güne kadar uzatılabilir. Sunulan belgelerde devlet kaydının reddedilmesine yol açmayan eksiklikler bulunursa, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin ilgili yürütme makamı bu belgeleri başvuru sahibine iade eder ve bu eksikliklerin giderilmesi için ek 20 gün süre tanır. Mevzuata göre, tüzel kişilik statüsü almak istemeyen STK'lar, kuruluş kararının alınmasından itibaren en geç 30 gün içinde Adalet Bakanlığı'na yazılı başvuruda bulunmalıdır. Bu, yasal faaliyetlerinin temeli olarak kabul edilir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin birçok kanun ve kanunlarında olduğu gibi, Azerbaycan Cumhuriyeti İş Kanunu da sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini, daha doğrusu, sivil toplum kuruluşlarında sözleşmeli olarak çalışan kişilerin faaliyetlerini düzenler (buna ek

olarak). sözleşmeli işçiler, sivil toplum kuruluşlarında ücretsiz çalışan gönüllü işçiler var). düzenleyici hükümler yansıtılıyor (Bayramov, 2022).

Azerbaycan Cumhuriyeti İş Kanunu'nu incelediğimizde, bu kanunun uygulanmasının STK'larda çalışanlar için herhangi bir engel oluşturmadığına bir kez daha şahit oluyoruz. Bu nedenle diğer işyerlerinde olduğu gibi STK'lar da işe aldıkları çalışanlarla iş sözleşmesi imzalamalıdır. Bu sözleşme, İş Kanunu'nun 42-53. Maddelerinde belirtilen şartlara ve İş Kanunu Ek 1'de belirtilen model forma uygun olmalıdır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi sivil toplum kuruluşlarında iş sözleşmesi ile çalışan çalışanların yanı sıra ücretsiz olarak çalışanlar (gönüllüler) de bulunmaktadır. Bu çalışan kategorisinin yasal statüsü İş Kanunu tarafından düzenlenmemiştir. Bu da bazı sorunlara neden oluyor (İnaç, 2021b, s. 77-79).

STK'lar diğer kurumlar gibi vergiden muaf değildir. Ayrıca devlet, ticari olmayan kuruluşlara belirli tavizler vermektedir. Mevcut mevzuata göre, devlete kayıtlı sivil toplum kuruluşları Vergi Kanununda öngörülen vergi avantajlarından yararlanmaktadır. Böylece, Azerbaycan Cumhuriyeti Vergi Kanununun 165.1.2'si. Maddeye göre, “yurt dışından alınan karşılıksız mali yardımlar (hibeler) nedeniyle mal ithalatı, alıcılara verilecek mallar, işlerin ifası ve hizmet sunumu” için Katma Değer Vergisi (KDV) sıfır olarak alınır. Vergi Kanunundaki bu vergi muafiyeti uygulamada STK'lar için ciddi sorunlar yaratmaktadır. Çünkü 0 oranında KDV tahsil etme prosedürü karmaşıktır. Vergi Kanunu'nun 175.7. maddesine göre, “Sıfır oranda KDV'ye tabi işlemler KDV'ye tabi işlem sayılır ve bu işlemleri yapan kişiler tarafından mal (iş, hizmet) satın alındığında nakitsiz (doğrudan bankaya nakit) mal, iş ve hizmet sağlayıcısı hesabına) ödenen KDV tutarı bu Kanun hükümlerine göre tazmin edilir.” Bu nedenle, STK'lar raporlama döneminde mal, iş ve hizmet tedariki için hibe fonlarından ödedikleri KDV'yi mahsup etmekte zorlanmakta ve en önemlisi hibeyi veren bağışçıya bildirimde bulunurken sorunlarla karşılaşmaktadırlar (Bayramov, 2022).

Vergi Kanunu'na göre, bir sivil toplum kuruluşu ile ilgili olarak, aşağıdakiler kar vergisinden muaftır (Madde 106): hayır kurumlarının gelirleri - girişimci faaliyetten elde edilen gelirler hariç; karşılıksız transferler, üyelik ücretleri ve kar amacı gütmeyen kuruluşlar tarafından alınan bağışlar. Yukarıdakilere ek olarak, girişimcilik faaliyetlerinden elde edilen gelirler de dahil olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının elde ettiği tüm gelirler kazanç vergisine tabidir”. Emlak vergisi ile ilgili olarak, yalnızca engellilerin kamu kuruluşları vergiden muaftır (Madde 199). Diğer tüm durumlarda,

diğer işletmeler gibi, sivil toplum kuruluşları da vergi ödemekle yükümlüdür. 27 Aralık 2001'de kabul edilen başka bir yasa - “Devlet Alımları Hakkında” yasa, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devlet alımlarının ekonomik, yasal ve örgütsel temelini, satın alma sırasında devlet fonlarının verimli ve ekonomik kullanımını ve tüm mal göndericilerini tanımlar (müteahhitler) rekabet ve şeffaflık temelinde.) eşit rekabet ortamı yaratmanın ilke ve kurallarını tanımlar. Kanun, STK'ların kamu alımlarına katılımı önünde herhangi bir yasal engel oluşturmamaktadır. Yani, yasanın 8.1. “Devlet ihalelerini düzenleyen düzenleyici yasal belgelerde belirtilen haller dışında, yerleşik ve yerleşik olmayan tüzel veya gerçek kişiler ile tüzel kişiler veya tüzel kişilerden oluşan dernekler, devlete bağlı olduklarına bakılmaksızın ihaleye istekli olarak katılabilir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde düzenlenen kamu ihale işlemleridir “. Ancak Kanunda yer alan bir takım koşullar ve fiili durum, STK'ların kamu alımlarına katılmasını imkansız kılmaktadır (İnaç, 2022, s. 203).

2002 yılında, Azerbaycan Cumhuriyeti “Sosyal Sigortalar Hakkında” kanununda yapılan ilgili değişiklikten sonra, STK'lar da zorunlu sosyal ödemelere dahil oldular. Ancak bazı STK'ların sosyal ödemelerden muaf tutulması veya bazı bağışçıların (ABD Hükümeti, Avrupa Birliği vb.) tahsis ettiği hibelerin sosyal sigorta kapsamına alınmaması, STK'ları sosyal sigorta kapsamına almamaktadır. bu tür ayrıcalıklar, diğerlerine kıyasla eşit olmayan bir konumdadır. Ayrıca, bir sosyal sigorta olayı meydana geldiğinde STK'lar yardımların ödenmesi sırasında bir takım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Böylece, Azerbaycan Cumhuriyeti Bakanlar Kurulunun 15 Eylül 1998 tarih ve 189 sayılı kararı ile onaylanmıştır (sonraki yıllarda eklemeler ve değişiklikler yapılmıştır) “İşveren fonlarından ödenen zorunlu devlet sosyal sigortası ve ödeneklerinin hesaplanması Geçici olarak iş göremezliklerini kaybeden çalışanlara ve “Geçici İşgöremezlik Ödenmesi Hakkında Yönetmelik”in II. Bölümüne göre aşağıdaki durumlarda sigortalıya verilir (Bayramov, 2022).

Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatında bir kurum olarak STK'ların kuruluşunu incelerken, ülkenin sosyal ve siyasi yaşamına kapsamlı katılımları için yeterli yasal temel olduğu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla, yukarıda belirtilen yasalara ek olarak, sivil toplum kuruluşları, seçim mevzuatına uygun olarak Azerbaycan Cumhuriyeti'nde yapılan cumhurbaşkanlığı, Milli Meclis ve belediye seçimlerini gözlemleyebilir (İnaç ve Aktaş, 2013, s. 17).

Ayrıca sivil toplum kuruluşları, cumhurbaşkanlığı ve belediye seçimlerine ilişkin yasalara uygun olarak seçim komisyonlarının oluşturulmasına katılabilir. “Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Seçimleri Hakkında Kanun”un 12. maddesine göre, bölgesel seçim komisyonunun bileşimi, kamu derneklerinin yerel örgütleri tarafından aday gösterilen yüksek öğrenimli adaylar arasından Merkez Seçim Komisyonu tarafından belirlenir, siyasi partiler ve seçmenlerin ilgili bölgede ikamet ettikleri yer esas alınarak çekilişle belirlenir (Bayramov, 2022).

“Toplanma özgürlüğüne ilişkin” yasaya göre, sivil toplum kuruluşları toplantı, miting, gösteri, grev yapabilir. “Kitle iletişim araçlarına ilişkin” yasaya göre, sivil toplum kuruluşlarının kitle iletişim araçları kurma hakkı vardır. Bugünkü Azerbaycan gerçeği de STK'ların kanunun bu hükmünü aktif olarak kullandıklarını kanıtlamaktadır. “Özürlülerin Önlenmesi, Rehabilitasyonu ve Sosyal Korunması Hakkında Kanun”a göre, devlet organları ve ekonomik kuruluşlar, mevzuatın öngördüğü hallerde, engellilerin kamu kuruluşlarının çıkarlarını etkileyen sorunları, engellilerin katılımı veya rızası ile çözer. engellilerin ilgili kamu kuruluşları. ¹¹Bahsedilenlerin hepsini özetlemek gerekirse, sivil toplum kuruluşlarının Azerbaycan Cumhuriyeti topraklarında faaliyet göstermeleri için tüm yasal prosedürlerin sağlandığı söylenebilir (İnaç ve Erdoğan, 2006, s.13). Kanunlara yapılan eklemeler ve değişikliklerle zaman zaman mevcut boşluklar ve eksiklikler kendi olumlu çözümlerini bulmaktadır. Aynı zamanda toplumumuz geliştikçe yeni gereksinimler ortaya çıkmakta ve bu da ülkemizdeki sivil toplum kuruluşlarının yasal çerçevesinin iyileştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu kapsamda, STK'lar için verimli yasal çerçevenin iyileştirilmesi ve ihtiyaç duyduğumuz yeni yasaların kabul edilmesi süreci şu anda sürdürülmekte ve gelecekte de sürdürülecektir. Sonuç olarak, bu alandaki tüm eksiklikler giderilecektir (Bayramov, 2022).

¹¹ "Çevrenin Korunması Hakkında" yasaya göre, sivil toplum kuruluşları çevre programlarını geliştirebilir ve teşvik edebilir, çevre koruma alanında vatandaşların hak ve çıkarlarını koruyabilir, çevre koruma alanında kamu denetimi yapabilir, çevre koruma Çevreye zararlı işletmelerin, tesislerin ve diğer çevreye zararlı nesnelere yerleştirilmesini, inşasını, yeniden inşasını ve işletmeye alınmasını ve ayrıca üzerinde olumsuz etkisi olan ekonomik faaliyetleri sınırlamak, geçici ve kalıcı olarak askıya almak, alandaki yasa tasarılarının tartışılmasına katılmak. çevre ve insan sağlığını idari ve yargısal olarak talep edebilecekleri, ilgili mahkemeler nezdinde dava açabilecekleri vb.

3.3. AZERBAJCAN CUMHURİYETİ DEVLET POLİTİKASININ OLUŞUMUNDA SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ FAALİYETLERİ

Sivil toplum kuruluşlarının tüzel kişilik olarak oluşturulması, faaliyeti, yeniden örgütlenmesi ve tasfiyesi, sivil toplum kuruluşlarının faaliyetleri, yönetimi, devlet makamlarıyla ilişkileri Azerbaycan Cumhuriyeti “Sivil toplum kuruluşları hakkında” Kanunu ile düzenlenir. kamu dernekleri ve vakıfları)” 13 Haziran 2000 tarihli.

Sivil toplum kuruluşlarının devlet tescili, ilgili yürütme makamı (Azerbaycan Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı) tarafından Azerbaycan Cumhuriyeti “Devlet Tescili ve Tüzel Kişilerin Devlet Sicili Hakkında” Kanunu uyarınca gerçekleştirilir. Bir sivil toplum kuruluşu, ancak devlet kaydını geçtikten sonra tüzel kişilik statüsünü alır.

1 Ocak 2021 itibariyle Azerbaycan Cumhuriyeti'nde aşağıdakiler tescil edilmiştir (İnaç ve Sada, 2021, s. 83):

Adalet Bakanlığı, 20 Kasım 2013 tarihli “STK'lara elektronik hizmet sunumunu iyileştirmeye yönelik tedbirler hakkında” Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi temelinde, “Kişisel Elektronik Pencere” elektronik bilgi sistemini oluşturmuştur. Sistem, STK'ların kendileri, STK'lar ve devlet kurumları arasındaki bilgi alışverişinin yanı sıra elektronik hizmetlerin sağlanması için bir temel oluşturur.

27 Temmuz 2007 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi “Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki STK'lara Devlet Desteği Kavramı”nı onayladı. Konsept, STK'lar için devlet desteğinin temel ilkelerini ve biçimlerini, bu desteği sağlamanın ana yollarını, devlet ve toplum için önemli olan önemli sorunları çözmeyi amaçlayan programların, projelerin ve faaliyetlerin devlet tarafından finanse edilmesinin koşullarını belirtir.

19 Nisan 2021 tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi uyarınca “Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki sivil toplum kuruluşlarına devlet desteği alanında yönetimin iyileştirilmesi hakkında” ve 13 Aralık 2007 tarihli “Cumhurbaşkanına bağlı Sivil Toplum Örgütlerini Devlet Destekleme Konseyi'nin kurulması hakkında” Kararnamenin yürürlükten kaldırılması hakkında Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanına bağlı Sivil Toplum Kuruluşlarının Devlet Destekleme Konseyi, bir kamu tüzel kişiliği olan "Azerbaycan Cumhuriyeti Sivil Toplum Kuruluşları Devlet Destekleme Ajansı" ve onun tüzük kabul edildi.

Ajans, Şart'a uygun olarak, sivil toplum kuruluşlarının geliştirilmesi, kamu-özel ve sivil toplum kuruluşları arasındaki işbirliği mekanizmalarının iyileştirilmesi ve

teşvik edilmesi, sivil toplum kuruluşlarının önemli konulardaki girişimleri alanında faaliyet göstermektedir. devlet ve toplum, program ve proje konularının değerlendirilmesi ve bunlar hakkında fikir verilmesi ile sivil toplum kuruluşlarının uluslararası işbirliğine ilişkin ilişkilerin geliştirilmesi.

Bilim Geliştirme Fonu ve Gençlik Fonu gibi fonlar, Azerbaycan'da sivil toplum kuruluşlarına ve STK'lara başarıyla faaliyet göstermekte ve mali destek sağlamaktadır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin 10 Haziran 1997 tarihli “Mahkemeler ve Hakimler Hakkındaki” Kanunu uyarınca, Azerbaycan Cumhuriyeti'nde adalet, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin yargı sisteminin bir parçası olan aşağıdaki mahkemeler tarafından yürütülür:-bölge (şehir) mahkemeleri; ciddi suçlar için mahkemeler;askeri mahkemeler;idari mahkemeler;ticaret mahkemeleri; Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi; Temyiz Mahkemeleri; Azerbaycan Cumhuriyeti Yüksek Mahkemesi” (İnaç ve Ünal, 2013, s. 224).

Şehit aileleri, engelliler ve savaş gazileri için gösterdiğiniz özel ilgi ve alakanın bir sonucu olarak, sosyal korumayı ve bu kategorideki vatandaşların refahını iyileştirmek için sürekli olarak önemli adımlar atılmaktadır.

Ve muzaffer Başkomutan olarak sizin önderliğinizde Azerbaycan ordusunun büyük bir tarihi zafer kazandığı 44 günlük Vatanseverlik Savaşı'ndan sonra şehit aileleri, engelliler ve gaziler geniş çaplı koruma altına alınmıştır. sosyal destek programları.

Şehit ve malul aileleri için konut programının beş kat genişletilmesi, savaş sonrası dönemde şehit ve malul aileleri için 3.600 daire ve müstakil konut sağlanması, geçmiş dönemde toplam 12.500'ün üzerinde, 7.450 savaş malulüne arabalar, toplam 330 savaş malulünün son nesil yüksek teknolojili protezlerle temini ve diğer tedbirler bunlara birer örnektir.

Ayrıca, Vatanseverlik Savaşı sırasında sağlığını kaybeden her asker ve subayın tedavisi, rehabilitasyonu, topluma yeniden kazandırılması konusundaki önemli ve tutarlı çalışma, savaşa katılanlara karşı özenli ve duyarlı tavrınızdan kaynaklanmaktadır.

Aynı zamanda son dönemde şehit ve malul ailelerine yapılan sosyal yardımların artırılmasına yönelik önemli adımlar atılmış, özellikle son yıllarda önemli ölçüde artırılmıştır. Ayrıca gazilere, şehit ailelerine yönelik aktif istihdam programları

genişletildi, kendilerine Cumhurbaşkanı'ndan aylık bağlandı (İnaç ve Yacan, 2018, s. 319).

Şehit ailelerine özel ilginiz sayesinde, 2019-2020'de önemli bir sosyal program uygulandı - 2 Ağustos 1997'den önce ölen askeri personelin ve içişleri organlarının varislerine toplu ödeme sağlayan bir program. şehit ailelerine bir başka destek oldu.

Bu kategorilere ait kişilere, merhumun mirasçılara bir kerelik ödemeler sağlanmaktadır: I engellilik derecesi - 8.800 manat; II. engellilik derecesi - 6.600 manat; III engellilik derecesi - 4.400 manat. Bu karar binlerce savaş malulüne ve ailelerine büyük bir destektir.

Bu karar, hem Birinci Karabağ Savaşı'na hem de 44 günlük Vatanseverlik Savaşı'na katılan her Azerbaycan vatandaşının Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı için değerli olduğunu, Anavatan'a bağlılıklarının unutulmadığını da göstermektedir (İnaç, 2021a, s. 244).

Bugün Azerbaycan'da 3.000'den fazla STK devlete kayıtlıdır. Ayrıca, kayıtlı olmayan ancak III. sektördeki faaliyetleriyle öne çıkan çeşitli alanlarda uzmanlaşmış yüzlerce STK vardır. Ülkedeki mevcut STK sayılarına bakıldığında ortalama olarak her 3000 vatandaşa bir STK düştüğü görülmektedir. Niceliksel açıdan yaklaşırsak, bu Azerbaycan gibi bağımsızlık yoluna yeni adım atan ülkeler için kötü bir göstere değil. Azerbaycan hükümetinin sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği için attığı adımlar ortada. Azerbaycan Hükümeti, yerli ve yabancı STK'lara hibe tahsis etmek ve bilgi desteği sağlamak amacıyla 2007 yılında STK'lar için Devlet Destek Konseyi'ni kurmuş ve Azerbaycan Cumhuriyeti Sivil Toplum Kuruluşlarına Devlet Desteği Kavramı kararname ile onaylanmıştır. Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın. Devlet ve sivil toplum arasındaki işbirliği örnekleri arasında devlet organları altında kurulan kamu kontrol konseyleri, STK'lar ve hükümet temsilcileri tarafından oluşturulan ağlar ve çalışma grupları yer alır. Öte yandan, geçtiğimiz dönemde Milli Meclis, STK'ların faaliyetlerine ilişkin bir takım kanunlar çıkarmıştır. Tüm bu yasalar, STK'ların faaliyetlerinde hesap verebilirliği ve şeffaflığı artırmaya hizmet etmekte ve gelişmelerini teşvik etmektedir (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 2022).

Kanun, STK'ların faaliyetleri kapsamındaki faaliyetlerine bağımsızlık vermektedir. Bir sivil toplum kuruluşu, Azerbaycan Cumhuriyeti mevzuatıyla yasaklanmayan ve sivil toplum kuruluşunun tüzüğünde belirtilen amaçlara aykırı

olmayan her türlü faaliyeti yurt içinde ve yurt dışında gerçekleştirebilir. Kanun, sivil toplum kuruluşlarının haklarının tüm devlet organları (İnaç, 2021b, s. 121) tarafından korunduğunu belirtir. Kanun ayrıca, devlet organlarının sivil toplum kuruluşlarına mali ve diğer şekillerde yardım sağlayabileceğini de belirtmektedir. Karmaşık bir iç yapıya sahip bir sivil toplumda, devletin özelliği olan dikey hiyerarşik ilişkiler yerine yatay ilişkiler mutlak çoğunluktur. Yatay ilişkiler ise, her şeyden önce ekonomik ilişkiler olan toplumun varlığını sağlamaya hizmet eden ilişkilere dayanır. Ayrıca sosyal, kültürel, manevi ve tabii ki sosyo-politik ilişkilerden bahsetmek yerinde olur. Bugün ülkemizde bahsi geçen tüm bu ilişkiler alanında kamu kuruluşları faaliyet göstermektedir. Böylece vatandaşlar, bu tür organizasyonlar kurarak veya bunlara katılarak kendi çıkarlarını ve özgürlüklerini güvence altına almaya çalışırlar. Bu, Azerbaycan'da sivil toplumun zaten oluştuğunun ve gelişme sürecinin devam ettiğinin bir göstergesidir (Tutar, İnaç ve Güner, 2006, s. 281).

Aynı zamanda STK'lar sorunların hayata geçirilmesinde, kamuoyu tartışmalarının düzenlenmesinde ve siyasi tartışmaların yürütülmesinde vazgeçilmez bir rol oynamaktadır. Ekonomik Girişimlere Yardım için Kamu Birliği uzmanı Samir Aliyev'e göre, sivil toplumun işlevlerinden biri eğitim önlemlerinin uygulanmasıdır. STK başkanı, STK'ların eğitim çalışmaları kapsamında çeşitli kitapçıklar, bültenler ve yayınlar çıkardığını söylüyor. Bütün bunlar, sivil toplumun çekirdeğini STK'ların oluşturduğunun bir göstergesidir. STK'ların ürünleri yönetimin tüm aşamalarında kullanılmaktadır. Bu nedenle siyasi partiler, platformlarında, açıklamalarında ve itirazlarında kamu kurumlarının gündeme getirdiği sorunları vurgulamaktadır. Basın, sayfalarında kamu kuruluşlarının araştırmalarına atıfta bulunmakta, sorunun ciddiyetini ve ortadan kaldırmanın yollarını vurgulamaktadır. Devlet kurumları faaliyetlerindeki eksiklikleri tespit eder (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 2022).¹²

Görüldüğü gibi STK'lar bir yandan sivil toplumun düşünce kuruluşu olarak hareket ederken, diğer yandan devlet kurumlarının kararlarının toplum üzerindeki etkisini incelerler. Bağımsızlık döneminde Azerbaycan'da çeşitli alanlarda faaliyet gösteren kamu dernekleri, vakıflar ve diğer sivil toplum kuruluşlarından oluşan bir sivil toplum sektörü oluşturulmuştur. Bu süreçlerin analizi, ülkemizde sivil toplum

¹² Uluslararası kuruluşların ülkedeki siyasi ve ekonomik süreçler hakkında alternatif bir bilgi kaynağı var. Nüfus ve ayrı katmanları, STK'lar tarafından düzenlenen eğitim ve propaganda etkinliklerinden yararlanarak bilgilerini artırmaktadır (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007, s. 93).

kuruluşlarının örgütlenmesinin birkaç aşamadan geçtiğini göstermektedir. İlk aşama, sivil toplum kuruluşlarının oluşturulmasında sistematiklik ve parçalanma eksikliği ile karakterizedir. Ayrıca, devlet tarafından sivil toplum sektörüne ilişkin genel yaklaşım ve önceliklerin belirlenmesi süreci devam etmektedir. 1995 yılında Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasası'nın kabul edilmesinden sonra, sivil toplum kuruluşlarının niteliksel ve niceliksel büyümesi ve faaliyetlerin farklılaşması gerçekleşmektedir. Sivil toplum faaliyetleri için uygun bir yasal çerçeve oluşturulur. 2000 yılında yeni bir "Sivil Toplum Kuruluşları (Kamu Dernekleri ve Vakıflar) Hakkında Kanun" kabul edilmiştir. Birçok alanda sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılmakta ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ile birlikte Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Kaynak Merkezi kurulmaktadır (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007, s. 92).

Sivil toplum kuruluşlarına devlet desteğinin oluşturulması ve uygulanması aşağıdaki ilkelere dayanmaktadır:

- yasallık;
- ortaklık - sivil toplum kuruluşlarının ve devlet organlarının sosyal sorunların çözümüne ortak katılımı, sosyal politika önceliklerinin belirlenmesi;
- şeffaflık - devlet tarafından mali ve diğer desteklerin sağlanmasında şeffaflık ve ilgili sivil toplum kuruluşları için bilgilerin genel olarak kullanılması olasılığı;
- uzlaşma - belirlenen hedeflere ulaşma yöntemleri ve ortak faaliyetler düzenleme konusunda mutabık kalınan kararlar almak;
- sorumluluk - devlet tarafından finanse edilen programlar ve projeler için onaylanmış sözleşmelerin şartlarına sıkı sıkıya bağlılık.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin "Sivil Örgütler (Kamu Birlikleri ve Fonlar) Hakkındaki" Yasasına göre, devlet, sivil toplum kuruluşlarına mali ve diğer şekillerde yardım sağlayabilir. Sivil toplum kuruluşlarına devlet desteği, bilgilendirici, istişari, metodik, organizasyonel-teknik, mali yardım ve diğer şekillerde sağlanabilir (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 2022).

Azerbaycan'da Sivil toplum kuruluşlarına bilgi desteği, kitle iletişim araçlarında toplumsal sorunların çözümü alanında sivil toplum sektörünün faaliyetlerinin yer almasını, özel köşelerin oluşturulmasını ve sivil toplum sektörünün gelişimi ile ilgili tematik radyo ve televizyon programlarını içerir (Yiğit, İnaç ve Güner, 2007, s. 94).

Metodolojik destek, metodik tavsiyelerin, materyallerin, bilgi kitapçıklarının ve diğer araçların hazırlanmasıyla sağlanır (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 2022).

Örgütsel ve teknik destek, sivil toplum kuruluşları ile birlikte toplumsal açıdan önemli sorunları çözmeye yönelik “yuvarlak masalar”, seminerler, konferanslar, eğitimler ve diğer eylemler düzenlenerek gerçekleştirilir.

Sivil toplum kuruluşlarına mali destek, devlet ve toplum için önemli sorunların çözülmesine yönelik hedeflenen program, proje ve etkinliklerin devlet bütçesinden rekabetçi bir temelde finanse edilmesini içerir.

Devlet öncelikle aşağıdaki alanlarda sivil toplum kuruluşları tarafından sunulan program ve projeleri tercih eder (Tutar, İnaç ve Güner, 2006, s. 280).

- Azərbaycan'ın Ermenistan-Azərbaycan Dağlık Karabağ ihtilafı konusunda yabancı ölkelerde ve uluslararası kuruluşlarda adil konumunu teşvik etmək;
- Uluslararası kuruluşlarda ve uluslararası yargı organlarında mültecilerin ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin haklarının korunması;
- Azerbaycancılık fikrinin desteklenmesi;
- Azərbaycan'ın dünya toplumuna entegrasyonu;
- Yabancı ölkelerde faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliğinin derinleştirilmesi;
- Siyasi-hukuki ve sivil kültürün oluşumu;
- Vatandaşların yasal bilgilerinin geliştirilmesi;
- İnsan hak ve özgürlüklerinin sağlanması;
- Konuşma, düşünce ve ifade özgürlüğünün genişletilmesi;
- Bölgelerin sosyo-ekonomik kalkınmasının sağlanması;
- Eğitim, bilim, teknoloji, kültür ve sanatın gelişimi;
- Çevresel koruma;
- Halk sağlığının korunması (Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı, 2022).

SONUÇ

Azerbaycan Cumhuriyeti Sivil Toplum Kuruluşlarına Devlet Desteği Kavramı, sivil toplum kuruluşlarına yönelik devlet politikasının yönlerini, sivil toplum kuruluşlarına devlet desteğinin temel ilkelerini ve biçimlerini tanımlar.

Konsept, ulusal çıkarların korunması, Anayasa ve yasalara saygının oluşturulması, devlet sembollerinin yanı sıra Azerbaycan'ın toprak bütünlüğünün restorasyonu, Azerbaycan'ın Ermenistan-Azerbaycan Dağlık Karabağ ile ilgili dünyadaki konumunun aktif sunumu alanında benzersizdir. çatışma, mültecilerin ve ülke içinde yerinden edilmiş kişilerin haklarının korunması, Azerbaycancılık fikrinin teşvik edilmesi.

Devlet kuruluşlarının faaliyetlerini teşvik eder, sivil toplum kuruluşlarını devletin ve toplumun gelişimi için genel öneme sahip sorunların çözümüne dahil eder, ve onlara bu tür projelerde öncelikli olarak bilgi, metodik, organizasyonel-teknik ve mali yardım sağlar.

Böylece, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sivil toplum kuruluşlarının kalkınma sorunlarının çözülmesi ve Konsept'te belirtilen ilgili yasal çerçevenin iyileştirilmesi, devlet organları ile sivil toplum kuruluşları arasında istikrarlı ve etkili bir ortaklık ilişkileri sisteminin oluşturulmasına hizmet edecektir. kuruluşların yanı sıra ülkedeki sivil toplumun gelişimidir

Sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerini iyileştirmeyi ve devlet kurumları ile sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkileri sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla derinleştirmeyi amaçlayan normatif yasal düzenlemelerin iyileştirilmesidir.

Devlet kurumları ve sivil toplum kuruluşlarının işbirliği mekanizmalarının iyileştirilmesi için aşağıdakileri tavsiye edebiliriz:

- Devlet ve sivil toplum arasındaki etkileşim sorunlarını çözmek için etkili bir diyalog aracı olan sivil forumların sistematik olarak düzenlenmesi;
- Toplumun demokratikleşme sürecini derinleştirmeyi amaçlayan devlet ve sivil toplum kuruluşları arasında bir işbirliği biçimi olarak sivil toplum kuruluşları konularında bir kurumun oluşturulması;
- Devlet ve toplum için önemli projelerin uygulanması için mali destek sağlayacak sivil toplum kuruluşları için bir yardım fonu oluşturulması;

- Sivil toplum gelişim süreçlerini etkin bir şekilde gözlemlemek, işbirliği odaklı programların uygulanmasını izlemek için ulusal bir bilgi-analitik ağ geliştirilmesi.

KAYNAKÇA

- Askeri ve silahlı çatışmalarda insani yardım sisteminde uluslararası sivil toplum insani örgütlerinin rolü. (2022, 16 Nisan). Erişim Adresi: <https://mgs.org.ru/rol-mezhdunarodnyh-nepravitelstven/>.
- Avrupa gençlik forumu. (2010, 18 Aralık). Erişim adresi: <http://www.eyf.coe.int/fej>.
- Azerbaycan Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, (2022, 14 Ağustos). Erişim Adresi: www.mfa.gov.az.
- Azerbaycan Cumhuriyeti Sivil Toplum Kuruluşlarına Devlet Desteği Kavramının Onaylanması (2022, 12 Nisan). Erişim Adresi: [about-https://eganun.az/framework/13653](https://eganun.az/framework/13653).
- Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki sivil toplum kuruluşlarına devlet desteği alanında yönetimin iyileştirilmesi ve Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 13 Aralık 2007 tarihli 674 sayılı kanunu (2022, 20 Mart). Erişim Adresi: <https://eganun.az/framework/48600>.
- Baranovsky, V. (1999). *Uluslararası ilişkileri düzenleme mekanizmaları olarak uluslararası kuruluşlar*. Ankara: İletişim Yayınları.
- Barnet, M. & Finemoro, M. (2005). The power of liberal international organizations. In Raymond, D. (Eds.), *Power in global governance*, (pp. 161-184). New York: Cambridge University Press.
- Bayramov V. (2010, 14 Nisan). Azerbaycan'da sivil toplumun gelişmesinde sivil toplum kuruluşlarının rolü ve görevleri. Erişim Adresi: <http://www.anl.az/down/megale/xalqqazeti/2010/iyun/124903.htm>.
- Brzezinskiy, Z. K. (2018). *Büyük satranç tahtası*. İstanbul: Palme Yayınları.
- Budak, A. (2019). *Osmanlı modernleşmesi gazetecilik ve edebiyat*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Cornforth, C. (2003). *Kamu ve kar amacı gütmeyen kuruluşların yönetimi: Kurullar ne yapar?*. Londra: Routledge.
- Delanty, G. (2013). *Avrupa'nın icadı*. (H. İnaç, Çev.). Ankara: Adres Yayınları.
- Edwardsta, M. & Hulme, D. (2018). *Sivil toplum kuruluşları: Magic Bullet'in ötesinde performans ve hesap verebilirlik*. Londra: Earthscan Publications Limited.

- Gaskarth, J. (2013). *İngiliz dış politika krizleri, çatışmaları ve gelecekteki zorluklar*. Londra: Stamford Publications.
- Guluzade, V. (2001). *Kafkasya: Düşmanlar ve arkadaşlar arasında (Makaleler, röportajlar, performanslar)*. Bakü: Elm Yayınları.
- Hasanov, A. (2015). *Modern uluslararası ilişkiler ve Azerbaycan'ın dış politikası*. Bakü: Azernashr.
- Hasenclever, A., Mayer, P., & Rittberger, V. (1996). Faiz, güç, bilgi: Uluslararası rejimlerin incelenmesi, *Mershon International Studies Review*, 5(3), 177-228
- Haviland, W.A. (2002). *Kültürel antropoloji*. İnaç H. (Çev). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Hegel, G. (1991). *Hukuk felsefesinin prensipleri*. İstanbul: Sol Yayınları.
- Heins, V. (2008). *Uluslararası toplumda sivil toplum örgütleri: Tanınma mücadeleleri*. New York, Springer Publications.
- İnaç, H. (2004). Avrupa Birliği ile bütünleşme sürecinde Türkiye'nin kimlik sorunları. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(2), 33-62.
- (2007). Rethinking democracy and governance in the EU. *Journal of Academic Studies*, 9(32), 1-31.
- (2012). Arap Baharı sırasında Arap kimliğinin dönüşümü. *International Journal of Humanities and Social Sciences*, 2(23), 199-204.
- (2014). Çağımızın toplumsal algısını temsil eden parametreler. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 35-57.
- (2016). Türkiye'nin kimlik problemleri. Ankara: Adres Yayınları.
- (2018). Arap Baharı doğrultusunda kolektif kimlikler çağında çokkültürlü pratik olanağı. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 65, 306-315.
- (2020). Yeni dünya düzeninin bir habercisi olarak Azerbaycan-Ermenistan çatışmasının soyo-politik analizi. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 3(3), 509-521.
- (2021). What does Turkey promise for the Middle East and North Africa?. *Türk Kamu Yönetimi Dergisi*, 1(1), 1-13.

- (2021a). Değişen Güney Kafkasya Jeopolitiği ve Rusya-Çin rekabeti. İçinde Murat Yorumaz ve Sedar Yılmaz (Ed.), *Avrasya denkleminde Rusya-Çin rekabeti* (ss. 239-251). Kazakista: Astana Yayınları.
- (2021b). *Uluslararası güvenlik, yenedünya düzeni ve Türkiye*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- (2022). Pandemi sonrası süreçte yeni dünya düzeni ve Türkiye. İçinde Ahmet Salih İkiz (Ed), *Türkiye ve pandemi sonrası dünya düzeni* (ss. 199-225). Maryland: Lexington Books Publisher.
- İnaç, H. ve Aktaş, F. (2013). 11 Eylül 2001 terör saldırılarının Amerikan Güvenlik bürokrasisine etkileri. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 34, 1-19.
- İnaç, H. ve Erdoğan, S. (2006). Postmodern dönemde kamu yönetimi algısı ve kamusal alan tartışmaları. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 9, 1-16.
- (2007). Farklı kuramsal perspektifler çerçevesinde sivil toplum tartışmalarının analizi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 9, 1-16.
- İnaç, H. ve Sada, M. R. (2021). *Taliban'ın Afganistan'ı: Devlet, toplum, siyaset*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- İnaç, H. ve Ünal, F. (2013). Modern zamanlarda ulusal kimliğin inşası: Teorik perspektif. *International Journal of Humanities and Social Science*, 3(11), 223-232.
- İnaç, H. ve Yacan, İ. (2018). Ülkelerin markalaşma süreci ve marka kavramı. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 317-331.
- James, L. (2001). *Britanya İmparatorluğu'nun yükselişi ve düşüşü*. Londra: Stamford Publications.
- Krasner, S. (1983). *Uluslararası rejimler*. Ithaca: Cornell University Press.
- Lunn, J., Miller V., & Smith, B. (2008). *1997'den beri İngiliz dış politikası*. Londra: Vintage Publications.
- Memmedli, E. (2003). *Azerbaycan-İngiltere ilişkileri (1991-2003)*. Bakü: Adiloğlu.
- Tocqueville, A. (1994). *Amerika'da demokrasi*, Ankara: Yetkin Yayınları.

- Tutar, A., İnaç, H. ve Güner, Ü. (2006). Dış kaynak kullanımının (Outsourcing) makroekonomik etkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 279-296.
- Uluslararası sivil toplum kuruluşları ve ağlarla işbirliği. (2022, 1 Temmuz). Erişim Adresi: <https://ombudsman.az/az/view/pages/122>.
- Uluslararası sivil toplum kuruluşları. (2022, 2 Temmuz). Erişim Adresi: <https://podarilove.ru/az/pravitelstvennaya-organizaciya-po-mezhdunarodnye-nepravitelstvennye-organizacii-ponyatie-i-osobenn/>.
- Uphoff, N. (2002). *STK'lar neden üçüncü sektör değildir: Hesap verebilirlik, sürdürülebilirlik ve değerlendirme üzerine bazı düşüncelerle sektörel bir analiz*. New York: New York Post.
- Vətəndaş cəmiyyətinin inkişafına dəstək: inkişaf, reallıqlar və vəzifələr. (2022, 19 Mart). Retrieved from: <https://modern.az/qarabag/5812/vetendas-cemiyetinin-inkisafina-destek-inkisaf-reallıqlar-ve-vezifeler/>.
- Willetts, P. (2011). *Dünya siyasetinde sivil toplum örgütleri: Küresel yönetişimin inşası (Küresel kurumlar)*. Londra: Routledge.
- Willetts, P. (2002). *Sivil toplum kuruluşu nedir?*. Oxford: Eolss Publishers.
- Yiğit, M. İnaç, H. ve Güner, Ü. (2007). Genişleme, mali yardım ve ekonomik büyüme perspektiflerinden AB'nin ilk dört genişlemesinin analizi. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(2), 81-96.

DİZİN**-A-**

Avrupa, 64
Azerbaycan, 1, 2, 23, 24, 25, 26, 27, 28,
29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38,
39, 40, 41, 42, 45, 46, 47, 48, 49, 50,
51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60,
61, 62, 64, 65, 66

-D-

Devlet, 1, 2, 9, 15, 18, 24, 25, 33, 37,
38, 39, 40, 41, 42, 45, 46, 48, 52, 54,
56, 58, 59, 61, 62, 64, 66

-H-

Hükümetler, 5, 17

-İ-

İnsan hakları, 14

-K-

Kamu, 50, 51, 52, 59, 60, 64, 65
Kuruluşlar, 11

-P-

Programlar, 50

-S-

Sivil, 4, v, x, 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 12, 13,
14, 17, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 45, 46,
47, 48, 49, 50, 51, 52, 56, 58, 60, 61,
62, 63, 64, 67

-T-

Toplum, 4, v, x, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 12, 13,
17, 23, 24, 25, 45, 47, 48, 50, 51, 52,
56, 58, 60, 62, 64
Türkiye, 66

-U-

Uluslararası İlişkiler, 2, 3, 5, v, vii, x, 1,
3, 5, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17,
19, 20, 27, 37, 39, 41, 42, 59, 61, 64,
65, 66, 67

-Y-

Yönetim, v, 65, 66